

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA**

**DONATAS KIAUZARIS
INFORMATIKOS TEISĖ**

**TEMA
INTERNETO TEISĖS IDENTIFIKAVIMO PROBLEMA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Docentas,
Daktaras Mindaugas Kiškis

2005 Vilnius

TURINYS

ĮVADAS.....	3 psl.
1. INTERNETO TEISĖS SAMPRATA.....	5 psl.
2. INTERNETO TEISĖS PRINCIPAI.....	11 psl.
2.1. Anonimiškumo ir privatumo principai.....	12 psl.
2.2. Funkcinio ekvivalentiškumo ir technologinio neutralumo principai.....	14 psl.
2.3. Elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principas.....	15 psl.
2.4. Interneto globalumo principas.....	16 psl.
2.5. Interaktyvumo principas.....	16 psl.
2.6. Savireguliacijos skatinimo principas.....	17 psl.
3. INTERNETO TEISĖS VIETA TEISĖS SISTEMOJE.....	18 psl.
3.1. Interneto teisė turi kompleksinės teisės šakos požymių.....	18 psl.
3.2. Visuomeninių santykių savitumo, bei socialinės svarbos požymiai.....	20 psl.
4. INTERNETO TEISĖS REGULIAVIMAS.....	22 psl.
4.1. Interneto teisės reguliavimo būdai.....	23 psl.
4.2. Interneto teisės reguliavimas JAV.....	30 psl.
4.3. Interneto teisės reguliavimas Lietuvoje.....	32 psl.
5. INTERNETO TEISĖS SISTEMA.....	35 psl.
5.1 Interneto teisės vidinė struktūra.....	37 psl.
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	44 psl.
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	46 psl.
SANTRAUKA.....	51 psl.

ĮVADAS

Bendra charakteristika. Interneto teisė. Vienas naujausių teisės specializacijų, bei diskusijų šaltinis yra interneto teisė. Jos pagrindas yra interneto sukurti, sąlygoti nauji verslo metodai, nauja terminija, bei teisėkūra. Internetas įvedęs daugelį pakeitimų įvairiose socialinėse srityse, sukūrė poreikį visa tai teisiškai sureguliuoti. Spartus interneto paplitimas, bei jo vartotojų skaičiaus eksponentinis augimas sudarė sąlygas atsirasti Interneto teisei.

Pirmosios diskusijos susijusios su internetu, o taip pat ir interneto teise aptinkame devinto dešimtmečio pradžioje. Nepaisant gausių diskusijų teisinis aparatas nebuvo pajėgus spręsti problemas susijusias su internetu dėl jų nepastovumo, naujumo ir nepaliaujamo vystymosi. Nuo devinto dešimtmečio vidurio iki jo pabaigos atsiradusi teisinė literatūra, nagrinėjanti interneto teisinį reguliavimą, negalėjo užbaigti ginčus, bei konkrečiai išanalizuoti teises situacijas, susiklosčiusias interneto erdvėje, o tuo pačiu užbaigti interneto teisės kūrimo procesą, tad ir šiuo metu interneto teisė turbūt vienintelė teisė, kuri yra besikurianti ir nenusistovėjusi.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad jau savaime Interneto teisė yra labai prieštaringas reiškinys. Šios teisės vieta teisinėje sistemoje nėra nustatyta (ar tai teisės šaka, pošakis ar institutas). Kai kurių autorių teigimu tai visai nėra atskira teisės sritis, o tik esamų teisės šakų (civilinės, baudžiamosios, administracinės ir t.t.) institutų sudedamoji dalis.

Interneto teisė tai tarptautinės teisės bruožų turintis reiškinys vis labiau tampantis tarptautinės bendrijos dėmesio ir rūpesčio objektu. Jos aktualumas atsispindi ne tik nacionalinės teisės lygmenyje, bet ir tarptautiniu mastu.

Temos aktualumas. Interneto paplitimas, bei įtaka globalizacijai suponuoja būtinybę atsiradusius visuomeninius santykius sureguliuoti teisės normomis. Siekiant apsaugoti asmenų teises, bei apibrėžti jų pareigas, interneto erdvėje, būtina sukurti tvirtą teisinę bazę. Būtent interneto teisė – tai ir gali išspręsti. Tad aktualu nustatyti šios teisės veikimo sritis ir rėmus.

Temos naujumas. Nepaisant kasdieninio susidūrimo su internetu, jo teisinė sritis yra mažai ištirta. Prieštaringos idėjos teigiančios ar neigiančios interneto teisės egzistavimą atskleidžia šios teisinės problemos aktualumą, kuriam, manau, yra per mažai skiriama dėmesio.

Lietuvoje interneto teisė susiduria su keliomis problemomis. Pirma, dėl savo naujumo ji stokoja teisės specialistų. Antra, siekiant ją ištirti būtina pasitelkti kitų šalių teisininkų literatūra, kurioje dažnai vartojami terminai neturi tikslaus lietuviško atitikmens. Trečia ir svarbiausia jos problema vietos nustatymas teisės sistemoje.

Darbo tikslas. Išnagrinėti interneto teisės ir su ja susijusių teisinių darinių sampratą Lietuvos ir užsienio mokslo darbuose, identifikuoti interneto teisės objektą, metodus ir kitus

skiriamuosius požymius. Apžvelgti teisinę literatūra susijusia su interneto teise. Atskleisti norminių teisės aktų, bei literatūros trūkumus ir spragas, teikti pasiūlymus dėl jų išsprendimo.

Darbo uždaviniai:

- Interneto teisės – samprata ir jos alternatyvos mokslo darbuose;
- Interneto teisės – reguliavimo ir jo alternatyvų apibrėžimas;
- Interneto teisės identifikavimas teisės sistemos požiūriu;
- Interneto teisės sistemos(struktūros nustatymas);
- Atskirų struktūrinių vienetų interneto teisėje apjungimas ir šios sistemos pagrindimas.

Darbo metodai. Tiriant pasirinktą dalyką naudojamas loginis-analitinis, istorinis, lyginamosios teisėtyros, dokumentų analizės, kiti tyrimo metodai.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, penki skyriai, kurie skirstomi į poskyrius ir paragrafus, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas.

Pirmajame skyriuje nagrinėjamas interneto teisės terminas, jo alternatyvos mokslininkų darbuose, bei jo vartojimo tikslingumo klausimai.

Antrame skyriuje nagrinėjami interneto teisei būdingi principai, jų teisinė paskirtis, bei įtaka, o taip pat išvedamas interneto teisės apibrėžimas.

Trečiame skyriuje analizuojama interneto teisės vieta teisinėje sistemoje, iškeliami hipotezė, jog interneto teisė gali būti laikoma teisės šaka (kompleksinė).

Ketvirtame skyriuje nagrinėjamos su interneto teisės reguliavimu susijusios problemos, bei analizuojamos JAV ir Lietuvos Respublikoje iškilusios problemos liečiančios teisinį interneto reguliavimą.

Penktame skyriuje pateikiama galima interneto teisės struktūra, bei vidinė sistema ir jos pagrindimas.

Magistro baigiamojo darbo teiginiams ir išvadoms pagrįsti panaudota mokslininkų straipsniai, teisminė praktika, teisės aktai. Šaltinių tarpe svarbią vietą užima užsienio šalių, tarptautinių organizacijų, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Lietuvos Respublikos norminiai aktai. Nagrinėjant atskirus klausimus, remtasi tokių žinomų teisės specialistų kaip Lawrence Lessig, Dan. L. Burk, David G. Post ir Nicolas P. Terry nuomonėmis. Analizuojant su interneto teise susijusias problemas, atsižvelgta ir į Lietuvos autorių M. Civilkos, M. Kiškio ir D. Štitalio mokslinius darbus.

1. INTERNETO TEISĖS SAMPRATA

Nuo pačios žmonijos atsiradimo pradžios žmogus siekė tobulėjimo ir aplinkinio pasaulio pažinimo. Atskirais istorijos etapais yra žengiami dideli pasiekimų žingsniai. Pirmas tokių buvo kalbos sukūrimas. Po jo sekė ne ką mažesnis civilizacijos pasiekimas raštas. Manau, būtų neteisinga, jei nepaminėtume spausdinto rašto. Knygos istorija liudija apie įsidėmėtina komunikacijos revoliucija. Pagal rankraščių ir spausdintų knygų leidybos išsivystymą, susijusį su pokyčiais šių tekstų gamybos technologijose, galime pavaizduoti įvairius pokyčius socialinėje organizacijoje, politikoje ir ekonomikoje.

Šiuo metu mes esame liudininkai dar vienos komunikacijos revoliucijos. Padariusios ir vis dar darančios didelę įtaką daugelyje sričių: globalizacijos procesams, verslui, politikai, teisei, komunikacijoms ir t.t. Šios revoliucijos pradžia siejama su XX a. septintame dešimtmetyje sukurtu „ARPANET“ ir jo evoliucionavimu į tai ką mes žinome Interneto vardu.

Pradedant analizuoti interneto teisės temą, jos sampratą reikėtų pažymėti, kad užsienio šalyse ir Lietuvoje nėra vienodos šios teisės sampratos. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog paprastai susiduriama su tokiomis problemomis kaip paties interneto apibrėžimo, bei suvokimo kas tai, vieningumo nebuvimo, konservatyviu požiūriu į teisę t.y. internetinėje erdvėje vykstantys procesai negali būti sureguliuojami teisės normomis, aktais ir pan. Nepaisant atvejų, jog atskirais momentais siekiama sumenkinti interneto teisės problemos aktualumo klausimą t.y. neigiant, jog tokia teisė apskritai negalinti egzistuoti, šis diskusijų objektas išlieka aktualus.

Pastaruoju metu yra nusistovėję tokie interneto teisės sąvokos vartojimo aspektai: a) Kaip teisės šaka (kompleksinė); b) kaip mokslo sritis; c) kaip įstatymų leidybos sritis. Be jau minėtų sąvokos vartojimo pagrindų sutinkant su daugumos mokslininkų nuomonių visgi pagrindinė interneto teisės sąvokos vartojimo sritis yra siekiant apibūdinti teisinę praktiką. JAV teisės mokslininkai-praktikai teigia, jog interneto teisės sampratos aktualumo klausimas išryškėja vien per teismų praktika t.y. pačios teisės samprata pasireiškia ne tiek valstybės iniciatyva (leidžiant teisės aktus), kiek per praktinį bylų nagrinėjimą teismuose. Tokią situacija, manau, daugiau yra sąlygota bendrosios teisės ypatumų, kai teisės spragos užpildomos teismų precedentais. Tuo tarpu kontinentinės arba romanų germanų teisės šeimos šalims, kuriai priklauso ir Lietuva, su tam tikrom išlygom kur kas svarbesnis yra valstybės vaidmuo. Lietuvoje iš bendrosios praktikos matyti, jog dauguma visuomeninių santykių yra reguliuojami teisės normomis, tačiau esama ir išimčių. Viena tokių susijusi su interneto teise buvo priimta LR

Aukščiausiojo Teismo byloje „Sėkmės sistemos“ prieš UAB „Lietuvos telekomo verslo sprendimai“.¹ Tokia praktika yra daugiau išimtis iš taisyklės, nei taisyklė.

JAV aukščiausias teismas nesigilindamas į interneto esmę t.y. neatskleisdamas veikimo principų apsistoja prie siauro jo apibrėžimo: „Internetas – tai tarpusavyje sujungtų kompiuterių tarptautinis tinklas.“² Be šios informacijos pateikiama trumpa šio „civilizacijos reiškinių“ istorija, bei išvardijami esami privalumai, bei trūkumai. Tuo tarpu šios šalies įstatymų leidėjas yra kur kas nuoseklesnis ir Interneto Mokesčių Laisvės Įstatyme pateikia išsamesni apibrėžimą – „internetas – tai kolektyvine kompiuterio ir telekomunikacinių įrenginių sandaupa, susidedanti iš techninės bei programinės įrangos, kuri apima tarpusavyje sujungtą pasaulinį tinklą (world-wide network), veikianti TCP/IP, bei visus buvusius (predecessor) ar būsimus (successor) protokolus, leidžiančius bevieliu ar kabeliniu būdu perduoti, keistis informacija.“³

Lietuviškoje literatūroje ir teisės aktuose internetas apibrėžiamas kaip „...tinklų tinklas, sujungiantis kompiuterius, esančius visame pasaulyje, ir leidžiantis keistis tinkle esančia informacija bei ją skleisti, t.y. užtikrinantis telekomunikacijas...“⁴ arba kaip „viešo naudojimo kompiuterių tinklas – bendros prieigos informacinis tinklas (visų pirma internetas), tarptinklinės sąveikos protokolais vienijantis techninę įrangą (kompiuterius) ir tinklus, priklausančius informacijos išteklių ir telekomunikacijų paslaugų teikėjams, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims. Tarpusavyje sujungti vidaus kompiuterių tinklai taip pat laikomi viešo naudojimo kompiuterių tinklais.“⁵

Interneta (iš anglų *Interconnected Networks*, sutr. *Internet*), jo vartotojai apibrėžia kaip kompiuterinį tinklą jungiantį kelis tinklus. „Daugeliu atveju jis visų pirma suprantamas kaip tarptautinė, viešai prieinama tarpusavyje sujungtų kompiuterių visuma, naudojanti TCP/IP protokolus. Vartotojų požiūriu *internetas* visų pirma reiškia pasaulinį tinklą (*WWW - World Wide Web*), elektroninio pašto, IRC ir naujienų grupių paslaugas teikiamas Internete.“⁶ Šių interneto sąvokų gausa įrodo jo šiandieninį aktualumą. Internetas tapo unikaliu reiškiniu per trumpą laiką paveikusių globalinę ekonomiką, mokslo sritis ir t.t. Kuo gi internetas skiriasi nuo telefono ar televizijos kaip po tokių? „Pagrindinis interneto skirtumas yra gebėjimas suteikti priėjimą, bet kuriam asmeniui, prie informacijos (duomenų), juos kopijuoti neprarandant kokybės ir esant

¹ 2001 m. spalio 10 d. LAT nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-927/2001 m. („Sėkmės sistemos“ prieš UAB „Lietuvos telekomo verslo sprendimai“) <http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=11938> prisijungimo laikas: 2005-09-22

² Reno v. American Civil Liberties Union <http://straylight.law.cornell.edu/supct/index.html> prisijungimo laikas: 2005-08-01

³ The Internet Tax Freedom Act USA 1998 <http://www.ecommercecommission.org/ITFA.htm> prisijungimo laikas: 2005-08-01

⁴ Keras. A., Kurapka. E., Petrauskas. R. Informacinės visuomenės kūrimo, informacinių technologijų taikymo ir informacinių technologijų teisės plėtros tendencijos Europos Sąjungoje. Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2001 P.15

⁵ LR Vyriausybės nutarimas Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2003, 24-1002

⁶ Wikipedia „Internetas“ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Internetas> prisijungimo laikas: 2005-10-10

mažiems kaštams.“⁷ Taip pat internetas išsiskiria savo lankstumu apjungiant kitas masinio informavimo priemones; tekstą su garso įrašu, fotografijomis, video įrašais ir t.t. Nepaisant daugelio interneto privalumų kartu seka su juo susijusios problemos, silpninančios mums gerai žinomus institutus tokius kaip tradicinės teisės praktika. Internetas sukuria naujus decentralizuotus procesus, nutolusius nuo tų kurie naudoti praeityje leidžiant ir įgyvendinant įstatymus, bei privalomas elgesio taisykles. „Visa tai veda prie fundamentalios teisinių institutų peržiūros, bei naujų teisės šakų susikūrimo.“⁸ Interneto teise būtų išėitis šioje susiklosčiusioje situacijoje, tačiau iškyla šio termino vartojimo tikslingumo klausimas. Interneto teisė yra labai plati sąvoka. Pačioje pradžioje (1990-ųjų vidury) teisininkai praktikuojantys teisę susijusia su internetu rėmėsi intelektinės nuosavybės teisės pagrindu t.y. jų interneto teisės praktika buvo paremta autorių, prekių (paslaugų) ženklų ir patentų teise. Laikas parodė, jog internetui sparčiai augant ir plečiantis kartu išaugo ir interneto teisė. Šiuo metu interneto teisė apima beveik visas teisės reguliuojamas sritis, tai ne vien tik intelektinė nuosavybė, bet ir sutarčių teisė, privatumo teisė, darbo teisė ir daugelis kitų. Tačiau išlieka termino „internetu teisė“ vartojimo tikslingumo klausimas. Ar galime naujus visuomeninius santykius susiklosčiusius internete apibudinti, apibrėžti interneto teise ir ar tai atspindi jų esmę žvelgiant iš technologijų panaudojimo pusės? Interneto teisė išlieka diskusijų objektas, nes literatūroje galime aptikti begale kitų variantų daugiau mažiau apibudinančių tuos pačius visuomeninius santykius vykstančius internete:

1) *Informacinių technologijų teisė*. Pastarojo termino vartojimas glaudžiai susijęs su interneto teise. Mokslinėje literatūroje sutinkama nuomonių, jog informacinių technologijų teisė yra būtent šis terminas, kurį reikėtų vartoti siekiant apibrėžti santykius susiklostančius internete. Teigiama, jog informacinių technologijų teisės terminas visapusiškai atspindi socialinius santykius besiklostančius internete. Reikia pažymėti, jog informacinių technologijų teisė yra labai plati sąvoka, kuri daugeliu atveju išėina iš ribų, kurias mes laikome priskirtas internetui (pvz.: ekstraneto ir intraneto reguliavimas). Autoriai siekdami įtvirtinti informacinių technologijų termino vartojimą kaip alternatyvą interneto teisei nurodo pagrindinį interneto teisės termino trūkumą „...neatitikimą technologinio neutralumo principui“. Su šia nuomone norėčiau nesutikti kadangi, būtent internetas atspindi technologinio neutralumo principą. Šio principo esmė yra ta, jog nuo vartotojo priklauso kokia technologija bus naudojama (pasirinkimo laisvės principas) taip siekiama apsaugoti vartotoją nuo valstybės galimybės suvaržyti jų teises.

⁷ Frank Diedrich, A Law of the Internet? Attempts to Regulate Electronic Commerce, 3 J.I.L.T., (2000) http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2000_3/diedrich/ prisijungimo laikas: 2005-10-23

⁸ Robert J. Howe, The Impact of the Internet on the Practice of Law: Death Spiral or Never-Ending Work? http://www.vjolt.net/vol8/issue2/v8i2_a05-Howe.pdf prisijungimo laikas: 2005-10-23

Internetas yra atviras, bet kokioms technologinėms naujovėms ir nėra išpraustas į kokius nors rėmus ribojančius jo daugiafunkcionalumą. „Ateityje neliks tokios sąvokos kaip interneto verslas (internet business), nes visas verslas bus paremtas internetu, taip pat neliks tokios kaip interneto ar kibernetikos teisės, nes visa teisė taps interneto teise...“⁹ Remiantis šiuo teiginiu bei jau nusistovėjusia nuomone, visgi būtų tikslinga vartoti interneto teisę, nes pastarasis terminas nesukelia dviprasmybių apibrėžiant konkrečias teisesines situacijas susiklosčiusias internete.

2) *Kibernetikos teisė (cyberspace law, cyber law)*. Apžvelgus užsienio mokslininkų darbus (Lawrence Lessig, Robert J. Howe ir kt.), kuriuose nagrinėjamos su interneto teise susijusios problemos, matyti tendencijos vartojant terminą – kibernetikos teisę kaip sinonimą interneto teisei. Esama net keletą gramatinių konstrukcijų apibrėžiančių interneto teisę – „*internet law*“, „*law of cyberspace*“ ir „*cyber law*“. Tai sąlygoja, pirmiausiai, angliško žodžio *cyber* sąryšis su kompiuterinėmis sistemomis. Tuo tarpu *cyber* – vertimas į lietuvių kalbą atitinkamai reiškia: „susiejimą su kibernetika, bei kompiuteriais, o kibernetika tarptautinių žodžių žodyne apibrėžta: „(gr. Kybernetike (techne) – valdymo menas), mokslas, tiriantis įvairių sistemų bendruosius valdymo procesus, kurie vyksta renkant, perduodant, laikant ir perdirbant informaciją.“¹⁰ Remiantis šiuo tiesioginiu vertimu yra kita nuomone – „kibernetikė sinonimas elektroninei (elektroninės erdvės) teisei“¹¹, (šį sąryšį išnagrinėsiu kalbėdamas apie elektroninę teisę).

Minėtoje knygoje „Informacinių technologijų teisė“ yra teigiama, kad kibernetikė negali egzistuoti, nes erdvė esanti „trimatė begalinė objektyvizacija“ ir siūlo naudoti „terpės“ terminą kaip alternatyvą. Manau, visgi teisinga būtų išlaikyti „erdvės“ terminą. Šis terminas nepaisant kritikos, jog negali būti objektyvizuotas yra tinkamas, jei įvertinsime jį plačiąja prasme t.y. neapsistosisime prie erdvės sampratos apibūdinančios materialųjį pasaulį. Anot filosofijos daktaro J. Sulerio išsakytos idėjos straipsnyje „Cyberspace as Psychological Space“¹² tobulėjant kompiuteriams ir „online“ tinklams – ypač internetui – sparčiai atsiveria naujos patirties mastas (dimensija). Patirtis kurią sąlygoja kompiuteriai ir kompiuteriniai tinklai daugeliu atveju gali būti suprantami kaip „psichologinė erdvė“. Įjungus kompiuterį, paleidus programą, rašant elektroninį laišką vartotojas patiria – sąmoningai ar nesąmoningai – jog patenką į erdvę pripildytą reikšmių ir tikslų.

⁹ Nicolas P. Terry, „Bricks plus bytes: How ‘Click-and-Brick’ Will Define Legal Education Space”
<http://www2.cali.org.columbo.law.cua.edu/conference/2000/PPTS/FRIDAY%20JUNE%2023/TERRY/TERRY.PDF>

¹⁰ prisijungimo laikas: 2005-06-16

¹¹ Tarptautinių žodžių žodynas. / red. V. Kvietauskas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985

¹² Informacinių technologijų teisė. /red. D. Sauliūnas, Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004 P. 27

¹³ John Suler, Ph.D., „Cyberspace as Psychological Space“,

<http://www.rider.edu/~suler/psycyber/psychspace.html> prisijungimo laikas: 2005-08-20

Šis daktaro J. Suler'io pavyzdys atskleidžia kibernetinės esmę, jog erdvės samprata, internete yra išplečiama ir vartojama kaip psichologinis faktorius, Būtent tai suponuoja kibernetinės vartojimą kaip interneto sinonimą. Tad savo darbe vartosiu tiek kibernetinės, tiek interneto teisės terminus atsižvelgiant, kuris tam tikrame kontekste yra informatyvesnis.

3) *Kompiuterių ir aukštųjų technologijų teisė (Computer & High Technology Law)*. Kompiuteris šiuo metu yra vienas pagrindinių įrankių naudojamas pasiekti internetą, tačiau ne vienintelis. Jau dabar galime pamatyti ir kitus prietaisus besinaudojančiais interneto privalumais; mobilieji telefonai, televizoriai ir bet kurie kiti buityje naudojami prietaisai ne tolimoje ateityje gali turėti priėjimą prie interneto. Todėl vartoti kompiuterių ir aukštųjų technologijų teisės terminą kaip apibrėžiantį internete vykstančius socialinius santykius būtų netikslinga dėl šio termino siaurumo t.y. šis terminas asocijuojasi su konkrečiomis technologijomis, jų specifika ir pateikia ne tiek socialinių veiksmų teisinį reguliavimą kiek pačių technologijų. Aukštųjų technologijų sąvoka yra dar sudėtingesnė, nes būtinybe tampa nustatymas, kuri technologija yra „aukšta“, o kuri ne, o iš to seka, logiška išvada, jog „neaukštas“ technologijas ši teisė nereguliuos.

4) *Elektroninė (elektroninės erdvės) teisė*. Nepaisant sąvokos glaudų ryši su informacinių technologijų veikimo šaltiniu (elektros energija) ar bendrumą su techniniais mokslais, ji puikiai pritaipusi visuomenėje ir informatyviai atskleidžia ne tik savo veikimo pagrindą, bet ir reguliavimo sritį. E-verslas, e-paštas, e-komercija, e-valdymas, e-valdžia, e-balsavimas ir t.t. visas šias sąvokas galima priskirti elektroninės teisės reguliavimo sferai, Elektroninė teisė galėtų būti su tam tikrom išlygom interneto teisės termino alternatyva.

5) *skaitmeninių technologijų teisė*. Tai tarsi elektroninių ryšių, elektroninės erdvės teisės aukštesnė pakopa t.y. grynai technologinis vertinimas, kai pereinant nuo analoginio signalo prie tobulesnio – skaitmeninio. Naujausios, skaitmeninės technologijos, susiejančios duomenų perdavimą, balso telefoniją, audiovizualines komunikacijas, tarsi grįžta prie pirmąsio tobulo interaktyvaus žmonių bendravimo, tarpasmeninės ir masinės komunikacijos harmonijos. „Skaitmeninės technologijos užtikrina vis pigesnę ir paprastesnę informacijos priėmimo, apdorojimo, saugojimo ir perdavimo procesą. Plati gaunamos informacijos skalė sukuria milžiniškas galimybes ja naudotis naujai sukurtų produktų ir paslaugų pagalba. Skaitmeninės informacijos pavertimas ekonomine ir socialine vertybe - tai naujos ekonomikos, sukuriančios naujas pramonės šakas, keičiančios kitas ir turinčios nepaprastai didelį poveikį piliečių

gyvenimui, pagrindas“¹³ Skaitmeninių technologijų teisė gali būti alternatyva interneto teisei, tačiau toks teisės pavadinimas neatspindi realios šios teisės paskirties ir yra daugiau technologinio vertinimo nei teisinio t.y. santykiai bus skirstomi pagal susikūrimo technologiją (skaitmeninis, analoginis), o ne pagal jų teisinį pobūdį. Juk kalbėdami apie nekilnojamą turtą mes nevartojame „architektūros teisės“ sąvokos, o pasirenkame bendresnes sąvokas.

Tai nėra griežtas, teisinius santykius internete reguliuojančių teisių, sąrašas, kadangi egzistuoja glaudus ryšys tarp technologijų raidos ir mokslininkų iškeliamų hipotezių, susijusių su sąlygotais naujais visuomeniniais santykiais vykstančiais internete. Iškeltų hipotezių pagrindu siūloma vartoti naujus terminus, o ir senųjų – samprata gali kisti. Be jau paminėtų sąvokų literatūroje galima sutikti informacijos, informacinės visuomenės (paslaugų), kompiuterijos, telekomunikacijų (elektroninių ryšių) ir kitas teises. Daugeliu atveju, moksliniuose darbuose, siekiant išvengti painiavos šioje sąvokų gausoje vartojamos tos sąvokos, kurios geriausiai gali atspindėti analizuojamą dalyką tam tikrame kontekste.

Susidaro įspūdis, jog ne tiek svarbu kaip mes pavadinsime šią teisę, o kaip ši teisė reguliuos socialinius santykius susiklosčiusius internete.

¹³ „Elektroninė Europa - Informacinė visuomenė visiems“

http://www3.lrs.lt/pls/inter/dba_intra.W3_VIEWER.ViewDoc?p_int_tekst_id=4104&p_int_tv_id=691&p_org=0
prisijungimo laikas: 2005-06-07

2. INTERNETO TEISĖS PRINCIPAI

Kiekviena teisinė sistema turi savo principų (lot. *principium* – pradžia, pagrindas, elementas) darinį, kuris gali tiesiogiai ar netiesiogiai įtakoti visą teisės sampratą.

Principai – tai bendro pobūdžio idėjos, taisyklės, kurios konkretina teisės sampratą. Jų tikslas yra nurodyti koku pagrindu kuriamos teisės normos, kaip turėtų būti sprendžiamas socialinis-teisinis konfliktas, o taip pat atspindėti kiekviename reguliavime bendrosios teisės formuluojamus tikslus.

Teisės principai skirstomi į atskiras grupes pagal keletą kriterijų:

a) formulavimo pobūdį skiriami:

1. principai-idėjos – tai teisinės idėjos, kurios nėra įtvirtintos jokiame teisiniame akte ir egzistuoja kaip teisės sampratos papildas;
2. principai-normos – tai principai, kurie yra įtvirtinti vienoje ar kelėtoje normų. Ši principų rūšis pradžioje susiformuoja kaip teisinės idėjos (principai idėjos); vėliau siekiant užtikrinti principų įsakmumą, jie perkeliama į teisės normas. Tad šiuo metu ryškios takoskyros tarp principų-idėjų ir principų normų neliko.

b) Reguliavimo apimtį – šakiniai principai, tarp šakiniai principai, bendrieji principai ir kt. Principų praktinė reikšmė yra svarbi ne tik „senosioms“ teisės šakoms, tokiom kaip civilinė teisė, bet ir naujai besikuriančioms, nes pastarosios turi suderinti savo visuomeninių santykių reguliavimo pobūdį su jau egzistuojančiais principais. Žinoma, kiekviena teisės šaka gali turėti savo teisės principus, kurie skirti konkretiems santykiams susijusiems su jos reguliuojamu objektu ar dalyku, tačiau yra būtinas suderinamumas su bendraisiais teisės principais, kurie paprastai yra efektingai įgyvendinami ir numatomi kiekvienos demokratinės valstybės konstitucijoje. „...demokratiniai valdžios įgyvendinimo principai turi būti ne vien skelbiami, bet turi būti ir sudarytos sąlygos veiksmingai apginti šias vertybes...“¹⁴.

Interneto teisė būdama pakankamai jauna teisės šaka sugebėjo greitai išvystyti tam tikrus principus, bei pritaikyti esamus teisinius principus savo reguliuojamiems santykiams. Žemiau pateikiami principai yra būdingi visiems interneto teisės institutams ir yra pagrindas, jų tolimesniame vystymesi. Todėl juos būtų galima vadinti pagrindiniais interneto teisės principais, kurie išties grindžia šios šakos egzistavimą.

¹⁴ Birmontienė. T., Jarašiūnas. E., Kūris. E. ir kt. Lietuvos Konstitucinė Teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2002 P. 113

2.1. Anonimiškumo ir privatumo principai.

Anonimiškumo ir privatumo principai yra labai glaudžiai tarpusavyje susiję. Kai kuriais atvejais yra sunku nubrėžti riba kur prasideda anonimiškumas, o kur yra privatumas. Anonimiškumo principas nėra naujas teisės principas. Jis kaip ir privatumo principas yra numatytas ne tik nacionaliniu lygiu, bet ir regioniniu. Pirmiausiai šis principas yra apibrėžtas, kaip bendro pobūdžio taisyklė, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje¹⁵, kuriame teigiama:

- 1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.*
- 2. Valdžios pareigūnai neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti.*

Įvertinus faktą, jog ši konvencija buvo priimta 1950 m., ji negalėjo numatyti socialinių santykių iškiliančių po daugiau kaip penkiasdešimties metų, todėl Europos Sąjungos tikslas buvo priimti teisės aktus konkretinančius anonimiškumo ir privatumo principų taikymą internete.

Vienas tokių, ES priimti konkretinančių teisės aktų, kuris tam tikra prasme susijęs su interneto teisės institutais, būtų Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (95/46/EB) „dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“ priimta 1995 m. spalio 24 d. Šios direktyvos pagrindu buvo įsteigta *Duomenų apsaugos darbo grupė*. Ji buvo sudaryta pagal Direktyvos 95/46/EC 29 straipsnį. Darbo grupė yra Europos savarankiška patariamoji duomenų apsaugos ir privatumo institucija. Jos tikslus apibrėžia Direktyvos 95/46/EC 30 straipsnis ir Direktyvos 2002/58/EC 15 straipsnis. Ši darbo grupė skyrė daug dėmesio identifikuojant susidariusias problemas asmens anonimiškumo ir privatumo teisių užtikrinime internete. Kaip teigiama viename iš šios grupės darbinių dokumentų (dėl duomenų apsaugos klausimų susijusių su intelektinės nuosavybės teisėmis):

„Darbo grupė (toliau DG) patvirtina būtinybę leisti anoniminius ir pseudoniminius veiksmus internete. Šį principą DG kėlė ne vieną kartą,¹⁶ kol jos Rekomendacijos „Anonimiškumas internete“ buvo patvirtintas 1997 m. gruodžio 3 d., kuriose DG jau pareiškė, tvarkant asmens duomenis internete reikia laikytis duomenų apsaugos principų, kaip ir kitose srityse. „Vartotojai privalo turėti galimybę naudotis internetu neatskleidžiant savo tapatybės tais atvejais, kai asmens duomenys nereikalingi tam tikrai paslaugai teikti“. Šį principą pateisina

¹⁵ EŽTK <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=19841&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-07-01

¹⁶ Rekomendacija 3/97 „Anonimiškumas internete“, priimta 1997.12.3; Darbinis dokumentas: Asmens duomenų tvarkymas internete, priimtas Darbo grupės 1999 m. vasario 23 d., DG 16, 5013/99/EN. Rekomendacija 1/99 dėl nematomo ir automatinio asmens duomenų tvarkymo internete, atliekamo naudojant programinę ir techninę įrangą, priimta Darbo grupės 1999 m. vasario 23 d., 5093/98/EN;

būtinybės principas, nurodytas Duomenų apsaugos direktyvos 6 c) straipsnyje, pagal kurią asmens duomenys turi atitikti jų rinkimo ir (arba) vėlesnio tvarkymo temą, tikslą ir apimtį.“

Šiuo požiūriu Darbo grupė pabrėžia, kad naudojant technologijas konkrečiai informacijai apsaugoti turėtų būti naudojami ir įrankiai vartotojo anonimiškumui išlaikyti. Todėl daugiau dėmesio vertėtų skirti privatumą stiprinančioms technologijoms, plėtojant ir diegiant šiuos naujus įrankius.

Tuo tarpu JAV kritikai vertindami anonimiškumą internete išlieka labai kategoriški teigdami, jog „visiškas anonimiškumas yra neįmanomas“. Skeptiškumas išplaukia įvertinus praktinį interneto panaudojimą tarkim prezidento rinkimuose. „Balsavimas per internetą kaitina JAV politikų vaizduotę – pradėdant Bilu Klintonu, 1999-tųjų gruodį paskelbus apie tai, kad Nacionalinis mokslo fondas imsis ilgalaikių rinkimų per internetą tyrimų, ir baigiant gubernatoriais, mažų miestelių biurokratais, lobistais ir politiniais aktyvistais. Galimybė atiduoti savo balsą neišeinant iš namų, vilkint pižamą – tai gali būti veiksnys, prikelsiantis demokratiją. Tačiau, kritikų nuomone, balsavimas per internetą dar negali garantuoti reikiamo privatumo ir saugumo. Be to, turinčiųjų ir neturinčiųjų prieigą prie interneto santykis netgi JAV gali labai neigiamai lemti rinkimų rezultatus.“¹⁷ Kaip matyti iš praktinio panaudojimo anonimiškumo principas yra labai svarbus ne tik realiame gyvenime, bet ir kibernetinėje erdvėje. Nepaisant minėtos aštrios kritikos daugeliu atveju mokslininkai sutinka, jog būtina tobulinti ne tik įstatymus liečiančius privatumą (privacy), bet ir technologijas. Tai netik pilietinė pareiga, bet ir JAV konstitucijos pirmosios pataisos reikalavimas (pastaroji pataisa yra bendro pobūdžio taisyklė reguliuojanti privatumą).

Sekantis anonimiškumo ir privatumo įvertinimo žingsnis tai Lietuvos Respublikos teisės aktų reguliavimas. Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog Lietuvai esant Europos Sąjungos (ES) nare teisinių aktų spragos yra užpildomos ES direktyvų pagalba. Tuo atveju kai direktyvos išakmiai nurodo įgyvendinti vieną ar kitą socialinius santykius reguliuojantį teisės aktą (paprastai įstatymą) ir jo įgyvendinimas suėjus terminui nėra įvykdytas, direktyvą tampa tiesioginio taikymo. Būtent dėl glaudaus ryšio tarp ES ir Lietuvos teisės aktų yra sunku nustatyti konkrečią situaciją Lietuvoje. Bendrąjį anonimiškumo-privatumo teisinį reglamentavimą Lietuvoje atspindi LR Konstitucija. Jos II skirsnyje „Žmogus ir valstybė“, 22 str. 1 ir 2 dalyse yra nustatyta: „Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami“¹⁸. Jei 22 Konstitucijos straipsnyje privatumas nurodomas tiesiogiai, tai anonimiškumą galime rasti šio straipsnio 2d.

¹⁷ „Ar jau atėjo laikas virtualiajam balsavimui“ <http://online.Sci.lt/Article.asp?Lang=L&ArticleID=318> prisijungimo laikas: 2005-10-01

¹⁸ LR Konstitucija <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=237975&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-06-12

vadovaudamiesi plečiamuoju teisės aiškinimo metodu. Šie principai nėra absoliutūs t.y. įstatymų numatytais atvejais galima daryti išimtis, siekiant nustatyti teisės pažeidimus, nusikaltimus ar apsaugoti kitų asmenų teises.

Apibendrinant reikia paminėti, anonimiškumo-privatumo principų praktinį panaudojimą internete tikslingumą, bei skirtumą nuo realaus pasaulio. Realiame pasaulyje dalyvaudami tokiuose teisiniuose santykiuose kaip pirkimas, mes išliekame anonimiški tik iš dalies. Asmuo mums parduodamas prekes matydamas pirkėją gali empiriniu būdu nustatyti, tik amžių, tuo tarpu kiti duomenys kaip vardas pavardė, jam lieka nežinomi. Ir tik atskirais atvejais kilus įtarimui, jog asmuo perka prekes (alkoholį, tabako gaminius) neturėdamas įstatymo reikalaujamo amžiaus gali pareikalauti asmens amžių patvirtinantį dokumentą. Tuo tarpu internete sudaroma galimybė, veikti anonimiškai kur kas platesniu spektru. Galima naršyti internete įvairaus turinio tinklapius vien tik formaliai patvirtinus savo asmens amžių, tačiau siekiant apsipirkti interneto pagalba pareikalaujama didelio kiekio asmens duomenų. Vardo pavardės, sąskaitos, gyvenamosios vietos adreso, gimimo datos ir t.t. Toks neproporcingumas duomenų surinkinėjime sudaro galimybę piktnaudžiauti jais. JAV dar 1998m. priėmė įstatymą COPPA (Children's Online Privacy Protection Act)¹⁹, kuriame pavedė Federalinei prekybos komisijai (Federal Trade Commission) apsaugoti vaikus nuo galimo neteisėto duomenų rinkimo, jiems esant „online“. Išties anonimiškumas-privatumas, kuris buvo gretinamas su interneto sąvoka, žengiant technologijom į priekį tampa labai neaiškus, tuo labiau kai valstybės siekia jį kontroliuoti.

2.2. Funkcinio ekvivalentiškumo ir technologinio neutralumo principai

Funkcinio ekvivalentiškumo ir technologinio neutralumo principai yra glaudžiai vienas su kitu susiję. Funkcinio ekvivalentiškumo principo esmė – toms pačioms arba panašioms paslaugoms turi būti taikomas toks pats reguliavimas. Pagal technologinio neutralumo principą bet koks reguliavimas neturi teikti pirmenybės arba pastatyti į blogesnę padėtį tam tikros technologijos t.y. vartotojui sudaroma galimybė pačiam pasirinkti, kuri technologija jam yra labiausiai priimtina. Tik suderinus šiuos abu principus galime užtikrinti neutralų technologijų-paslaugų vystymąsi, apspręstą rinkos. Tačiau kai kurios valstybės mano, kad šių principų taikymas stabdo ekonominį augimą, naujų paslaugų pateikimą į rinką. „Šio požiūrio šalininkai teigia, kad naujoms technologijoms kurį laiką turėtų būti taikomas „lengvesnis“ režimas, kadangi

¹⁹ Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) <http://www.epic.org/privacy/kids/> prisijungimo laikas: 2005-09-06

jų įdiegimui yra būtinos didžiulės investicijos, o valstybė turėtų reaguoti tik tada, jei išskyla problemų dėl konkurencijos iškreipymų.“²⁰

2.3. Elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principas

Tai principas, kuris nusako bendrą tradicinės ir kibernetinės erdvės lygiavertiškumą. Jo esmė yra elektroninių duomenų nediskriminavimas vien dėl jų formos. Pagrindinis nediskriminavimo kriterijus; jei elektroninis dokumentas atlieka tokias pat funkcijas, kaip ir popieriuje užfiksuoti dokumentai jie turėtų būti laikomi lygiaverčiais. Elektroninis dokumentas neturi idealiai kartoti rašytinio dokumento rekvizitų bei atitikti rašytiniam dokumentui keliamų formalių reikalavimų. Elektroninis dokumentas turi tiesiog atlikti tas pačias funkcijas kurias atlieka rašytinis. Funkciniai reikalavimai keliami elektroniniam duomenų pranešimui:

1. dokumentas turi patikimai pateikti jame užfiksuotą informaciją;
2. dokumentas turi nesikeisti pakankamai ilgą laiko tarpą ;
3. dokumentas privalo leisti patikimai identifikuoti jį sukūrusį bei informaciją jame patvirtinusį asmenį ar asmenis.

Elektroninės duomenų formos nediskriminavimo principas buvo išsamiai išanalizuotas ir aprobuotas LR Aukščiausiojo Teismo nutartyje²¹(nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-619/2000). Šioje byloje buvo nustatyta:

- a) Valios išreiškimui formos atžvilgiu įstatymas nustato reikalavimą, kad ji būtų išreikšta raštu.
- b) Įstatymas nereglamentuoja, koku būdu darbuotojas privalo savo pareiškimą įteikti darbdaviui. Faksu telekomunikacijos priemonių pagalba perduodami būtent rašytiniai tekstai.
- c) Dėl faksu gauto pareiškimo patikimumo, atsakovas neturėjo abejonių, kad būtent ieškovas tokiu būdu įspėjo apie savo ketinimą ir, kad ieškovo valia buvo būtent nutraukti darbo sutartį pačiam prašant. Esant tokioms šios bylos aplinkybėms vien faktas, kad atsakovui iki tos dienos, nuo kurios ieškovas prašė atleisti jį iš darbo savo noru, nebuvo įteiktas prašymo originalas, pats savaime nesudaro pagrindo faksu atsiųsto pareiškimo nelaikyti tinkamu atsakovo informavimu.

²⁰ I. Jarukaitis „Internetinės telefonijos teisiniai aspektai“ <http://www.dbs.lt/?name=texts&act=one&id=402> prisijungimo laikas: 2005-09-30

²¹ LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-619/2000 <http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=18657> prisijungimo laikas: 2005-10-01

Nors byla buvo išnagrinėta ir konstatuota tik, dėl faksimilinio dokumento atitikimo rašytinio sąvokai t.y. kitos dokumento formos, pvz.: e-paštas, nebuvo aptartos. Visgi tai yra svarbus žingsnis link elektroninių duomenų formos nediskriminavimo principo įgyvendinimo link.

2.4. Interneto globalumo principas.

Interneto globalumo principas išties daugiau yra konstatuojamasis principas, o ne teisinis. Jo pagalba siekiama atkreipti įstatymų leidėjų dėmesį, jog kalbant apie interneto teisinį reguliavimą, reglamentavimą; reikia įvertinti ateritorialumo faktą. Internetas nepaiso valstybių nustatytų sienų, bei laiko ribų. Šis principas pakeičia jau nusistovėjusių teisinių principų tokių kaip laiko erdvės sampratą. Ir egzistuoja kaip perspėjimas įstatymų leidžiamajai valdžiai, jog bendro pobūdžio interneto teisinis reguliavimas gali būti visiškai neveiksmingas. Čia pažymėtinas ypatingas Interneto teisės ir tarptautinės teisės ryšys, kuris išskyla siekiant efektingai reguliuoti visuomeninius santykius atsirandančius interneto erdvėje. Neveltui interneto ateritorialumo, reguliavimo problemom tiek daug dėmesio skiria įvairios tarptautinės organizacijos (ES, JTO, EBPO, WIPO, WGIG ir kt.). Nors ir skiriama daug dėmesio minėtų problemų sprendimui, vieningo sprendimo jom nėra. Išties vertinant bendrą susiklosčiusią situaciją visi, asmenų tarpusavio santykiai interneto aplinkoje, negali būti vieningai vertinami nacionalinės ar tarptautinės teisės. Nors šiuo metu linkstama prie nuomonės, jog vienašališkas interneto reguliavimas su tam tikru ekstrateritorialumo požymiu yra geriausia išeitis iš susiklosčiusios situacijos.

2.5. Interaktyvumo principas.

Interaktyvumas – tai galimybė bendrauti skleisti informacija savo pažiūras ir svarbiausiai gauti realiu laiku atsakymus į juos. Esama situacija su televizija, radiju, žiniasklaida visi jie stokoja interaktyvumo, nes asmuo dalyvauja pasyviai (informacija yra priimama, be jokios galimybės išreikšti save). Žinoma netolimoje ateityje planuojama visus šiuos reiškinius išvysti paremtus interaktyvumo. Jau dabar galima laikraščius skaityti netik nusipirkus jo popierinį variantą, bet ir internete ar mobiliajame telefone, o pastarieji sudaro galimybę vykdyti diskusija, dalyvauti aktyviai aptariant nagrinėjamus klausimus. Tokie interaktyvumo privalumai be didelių sąnaudų įgalina asmenis aptarti sutarties sąlygas, projektų rengimo ypatumus ir t.t. Visa tai interneto teisė siekdama sureguliuoti, bei užtikrinti asmenų teises turi įvertinti, nes kitu atveju sukurtos teisės normos taps nereikšmingos, deklaratyvios. Išties interaktyvumo principas leidžia pilnai įgyvendinti LR konstitucijos 26 str. Ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 str. užtikrintą saviraiškos ir minties laisvės, bei teises.

2.6. Savireguliacijos skatinimo principas.

„Internetas istoriškai išsivystė nereguliuojamas valstybės, o dauguma elgesio taisyklių jame susiklostė kaip savireguliacijos sukurti papročiai. Interneto ateritorialumo požymis valstybes atgraso nuo galimo neveiksmingo interneto reguliavimo. Kadangi interneto resursai dažniausiai valdomi privačių subjektų, daug logiškiau šiuos subjektus skatinti imtis savireguliacijos priemonių. Ypač šis principas populiarus JAV. Europos Sąjungoje šis principas egzistuoja, tačiau vis rečiau jo laikomasi plečiant reguliavimo sritį atitinkamais ES teisės aktais.“

Iš šios nuomonės galima daryti kelias išvadas:

a) pirmenybę reikėtų teikti alternatyviems veiksams, jeigu galima tikėtis, kad tokie veiksmai leis siekti socialinių tikslų greičiau arba pigiau negu privalomi valstybės reikalavimai;

b) teisėkūros priemonių gali prireikti ten, kur rinkos jėgoms nepavyks veikti teisinga kryptimi arba pakankamai sparčiai. Internete dominuojantis rinkos faktorius (galimybę išplėsti įvairaus pobūdžio prekybos mastus) apsprendžia jo paties egzistavimą;

c) savireguliacija, įskaitant savanoriškus susitarimus, gali lemti didelę pažangą dėl spartaus ir rentabilaus įgyvendinimo ir sudaro sąlygas lanksčiai ir tinkamai prisiderinti prie technologijų pasirinkimo galimybių (taikant kartu su technologijų neutralumo principu) ir jautrių rinkos pokyčių.

Be jau paminėtų interneto teisės principų yra begale kitų daugiau ar mažiau būdingų tik šiai teisei sričiai (teisė į internetą, interneto etikos²², savignyos principas (kaip savireguliacijos sudėtinė dalis), laisvo informacijos judėjimo ir t.t.).

Apibendrinus interneto teisės sampratą ir principus galima teigti, jog *internetu teisė – nacionalinės ir tarptautinės teisės sritis turinti kompleksinės teisės šakos požymius, kurios teisinės normos reguliuoja internete susiklosčiusius visuomeninius, socialinius santykius, ir kurių sudaro besiformuojantys interneto teisės institutai apjungti bendrais šiai teisei principais.*

²² RFC 1855 - Netiquette Guidelines <http://www.faqs.org/rfcs> prisijungimo laikas: 2005-09-10

3. INTERNETO TEISĖS VIETA TEISĖS SISTEMOJE

Socialiniai santykiai susiklostantys kasdieniniame mūsų gyvenime nekelia jokių klausimų, jog turi būti reguliuojami teisinėmis normomis. O internete susiklosčiusius santykius ar būtina reguliuoti? Socialiniai santykiai – tai žmonių tarpusavio santykiai, kurių pagrindu žmonės siekia apsaugoti ir įgyvendinti savo teises ir teisėtus interesus.²³ Šiuo atžvilgiu socialiniai santykiai, visuomeniniai santykiai yra sinonimiškos sąvokos ir tekste jas vartosiu atsižvelgdamas į tai kuri yra labiau tinkanti kontekste.

Iš pirmo žvilgsnio, esami visuomeniniai santykiai internete nesiskiria nuo santykių tradiciškai susiklostančių materialiaame pasaulyje. Jų specifiškumas atsiskleidžia priemonių panaudojime t.y. kokiomis priemonėmis naudojantis santykiai atsiranda, tęsiasi ir nutrūksta. Atsižvelgiant į santykių specifiškumą, kuris apibrėžia tam tikra dalim interneto teisės objektą (dalyką), teisinis šių santykių suregulavimas yra būtinas dėl keleto priežasčių: a) Esant konkrečioms teisiniams reikalavimams lengviau bus įgyvendinti teisingumą t.y. susiklostę santykiai turi būti sureguliuoti teisės normomis ar kitomis poveikio priemonėmis, kurias galėtų lengvai taikyti valdžios institucijos; b) asmuo „nukentėjęs“ internete, patyręs tam tikrą žalą liktų, be realios galimybės pasinaudoti teisine gynyba; c) būtų nustatyta tam tikra takoskyra tarp griežtų valstybės teisinių normų ir internete įsivyravusios „savireguliacijos“.

Pasirinkus interneto teisę kaip būdą sureguliuoti visuomeninius santykius susiklostančius interneto pagrindu būtina aptarti šios teisės požymius, struktūrą. Šiuos klausimus nagrinėja ir su jais susijusias problemas tiria teisės teorijos mokslas. Kiekviena teisė remiasi teisės teorija ir jos nustatytais postulatais. Šio mokslo pagalba yra nustatomi tam tikri teisės „rėmai“ kurių pagalba galime įvertinti ar tam tikri visuomeniniai santykiai turi būti reguliuojami teisės pagalba, o gal norint juos sureguliuoti užtenka bendrų socialinių taisyklių tokių kaip etikos, moralės ir t.t. Teisės teorijos pagalba galima nustatyti interneto teisės vietą teisinėje hierarchijoje.

3.1. Interneto teisė turi kompleksinės teisės šakos požymių.

Teisės literatūroje yra keliami tam tikri reikalavimai teisės šakai. Nusistovėjusi taisyklė, jog teisės šaka kyla iš teisinio reguliavimo diferenciacijos ir integracijos t.y. sudėtingėjant ir intensyvėjant socialiniams santykiams, atitinkamai sudėtingėja ir jų teisinis reguliavimas, daugėja tam tikro teisės instituto teisės normų. Todėl to instituto viduje vyksta nauja teisės normų diferenciacija ir integracija – atsiranda naujų teisės institutų arba, plečiantis apimčiai,

²³ Vaišvila. A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004 P.198

esami teisės institutai virsta nauju, bendresniu teisinės integracijos dariniu – teisės pošakiu ar net atskira, savarankiška teisės šaka, kuri reguliuoja ne tik naują socialinių santykių sritį, bet ir nauju jai būdingu metodu.²⁴ Iš šio pavyzdžio matyti, jog teisės šaka ne atsiranda iškart, o palaipsniui išauga jungiant, panašius socialinius santykius reguliuojančias normas į institutus, vėliau institutai jungiami į pošakius ir šios sistemos „piramidės“ viršuje galiausiai turime teisės šaką. Tuo tarpu kompleksiskumas reiškia, kad teisės šakai būdingas bendrumas su tradicinėmis teisės šakomis (konstitucine, civiline, baudžiamąja ir t.t.), ji grindžiama teisės vientisumo principu ir jungia įvairių teisės šakų institutus. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti prekinio ženklo naudojimo pažeidimą, kuris padaromas interneto pagalba (pvz. reklama interneto tinklapyje). Šis pažeidimas būtų priskiriamas prie interneto teisės reguliavimo srities, o taip pat ir civilinės teisės. Kitas pavyzdys būtų: nusikaltimo padarymas interneto erdvėje²⁵ (pvz. neteisėtas programinės įrangos platinimas). Šios veikos teisinis reguliavimas būtų susijęs su interneto teise ir baudžiamąja, kuri nagrinėja socialinius santykius susijusius su nusikaltimais, jų identifikavimu, kvalifikavimu, bausmių skirimą ir t.t. Visgi svarbiausias interneto teisės ryšys yra su tarptautine teise, nes paprastai visuomeniniai santykiai kilę interneto erdvėje susiklosto ne tos pačios valstybės teritorijoje, o jurisdikcijos klausimus sprendžia tarptautinė teisė.

Interneto teisės kompleksiskumas, anot prof. Frank'o Diedrich'o²⁶, tampa aiškiu nustačius raktines teises sritis, kurias interneto teisė apima privatinėje teisėje:

- Elektroninė komercija, elektroniniai pinigai ir elektroninis parašas (autentiškumo patvirtinimas);
- Kodavimo ir eksporto kontrolė;
- Prekiniai ženklai, patentai, autorių teisių apsauga (intelektinė nuosavybė);
- Duomenų bazių apsauga;
- Antimonopolijos (ang. *antitrust*);
- Privatumas – kaip sudėtinė duomenų apsaugos (data protection) dalis ir nepageidaujamo elektroninio pašto reguliavimas (spamming);
- Nesąžiningi sutarties terminai ir vartotojų teisių apsauga;
- Įgyvendinimas įstatymo nustatytų teisių, apimančių teisę į teisingumą.

²⁴ Vaišvila. A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004 P.192

²⁵ Šiame darbe interneto erdvė vartojama kaip bendrinė sąvoka apibūdinanti vietą, kurioje susiklostą teisiniai santykiai.

²⁶ F. Diedrich A Law of the Internet? Attempts to Regulate Electronic Commerce

http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2000_3/diedrich/ prisijungimo laikas: 2005-06-27

Visgi nustačius, anot prof. Frank'o Diedrich'o, „raktines teisės sritis“, išlieka neaiški interneto teisės pozicija ne privačios teisės sektoriuje t.y. kaip turėtų būti reguliuojamas socialinis elgesys pasireiškęs teisių pažeidimu valstybinių institucijų atžvilgiu. Be to, šitoks teisės kompleksiskumo apibūdinimas-išskyrimas kai pateikiamos tik reguliuojamos sritys nėra tikslingas ir pakankamai paviršutiniškas, bei neatspindintis tikrojo interneto teisės sąryšio su kitomis teisės šakomis, juk tai nėra vien tik atskirų teisės institutų „pasiskolinimas“. Pagrindinis tikslas siekiant nustatyti interneto teisės kompleksiskumą – tai įvertinimas ne tiek subordinacijos klausimą, kuris atskleidžia hierarchinę teisės struktūrą, kiek koreliacijos. Koreliacijos paskirtis – suvienyti teisės šakas pagal jų atliekamas funkcijas t.y. būtinas horizontalaus ryšio tarp teisės šakų nustatymas, siekiant teisės šakų „bendradarbiavimo“ tarpusavyje. Taip suderintos teisės šakos papildo vieną kitą, bei garantuoja viena kitos funkcionalumą, taigi koreliacija pratęsia subordinacijos pradėtą darbą ir užbaigia teisės sisteminimą.

Įvertinus tokį teisės šakų suderinamumą tarpusavyje išlieka klausimas ar galima tai ką teisės teorija vadina koreliacija, priskirti kaip pagrindą kompleksinei teisės šakai. Toks klausimas kyla dėl to, jog bendroji teisės teorija nenumato kompleksinės teisės šakos kaip tokios. Atsižvelgiant į griežtus reikalavimus, kuriuos teisės teorija pateikia teisės šakoms, galima daryti preliminarią išvadą, jog teisinėje sistemoje negali egzistuoti kompleksinė teisės šaka, o tai reiškia, jog interneto teisės šaka negali egzistuoti dėl jos kompleksiskumo. Kaip priešprieša norėčiau paminėti Amerikos indėnų vado Cochise ištartą frazę kai JAV valdžia nubrėžė tam tikras ribas vėliau tapusiomis rezervatais: „Žmogus neturėtų nubrėžti linijas (ribas) ant žemės. Vėjas jas užpustys, sniegas - uždengs, o lietus jas nuplaus.“²⁷ Šie žodžiai, pasakyti XIX a., įgauna naują prasmę XXI amžiuje t.y. kai kalbama apie internetą reikia labai atsargiai vertinti senąsias tradicijas, bei nuostatas – sako prof. Dan L. Burk. Tai kas prieš 30 metų buvo neįmanoma ir tai kas buvo laikoma mokslinė fantastika; dabar tampa mūsų kasdienybe. Tad iškilusi teisinė problema neturėtų būti vertinama skeptiškai, bet sprendžiama iš esmės.

3.2. Visuomeninių santykių savitumo, bei socialinės svarbos požymiai (objektas).

Kiekviena teisės šaka privalo reguliuoti tam tikrus savitus visuomeninius santykius. Taip teigia teisės teorija ir nurodo kaip vieną iš būtinų teisės šakos požymių. Šiuo požymiu apibrėžiamas teisės šakos objektas t.y. konkreti reguliavimo sritis. Teisės teorija nurodo griežtus reikalavimus, kuriuos turi atitikti bet kuri naujai besikurianti teisės šaka. Neišimtis būtų ir interneto teisė, norint nustatyti jos vietą teisės hierarchijoje. Vadovaujantis subordinacijos

²⁷VIRGINIA JOURNAL of LAW and TECHNOLOGY Dan L. Burk „Jurisdiction in a World Without Borders“ http://vjolt.student.virginia.edu/graphics/vol1/home_art3.html prisijungimo laikas: 2005-05-20

principu normos jungiamos į teisės institutus, pošakius, šakas atsižvelgiant į jų reguliuojamus vienodus socialinius santykius (reguliavimo objektas). Pradedant analizuoti interneto teisės objekto ypatumus reikia apibrėžti tai, jog teisė reguliuoja ne visus žmonių santykius, o tik reikšmingiausius, nes galioja principas: *de minimus non curatlex et pretor* (smulkmenomis įstatymas ir teisėjas neužiima). Vadinasi, pats asmens autonomiškumo pripažinimas jau tampa prielaida, kad teisinis reguliavimas negali būti pernelyg platus; turi būti nustatoma bent orientacinė riba, kuri saugotų asmens teisių autonomiškumą ir neleistų į tą sritį įeiti valstybės vykdomam teisiniam reguliavimui. Interneto tokią ribą yra labai sunku nustatyti ne vien dėl jo techninių galimybių, bet dėl prigimties t.y. jis paremtas visiškai kitomis tradicijomis, bendravimu bei elgesiu. Kaip teigia dr. A. Otas savo pranešime tarptautinėje konferencijoje „E-verslas ir duomenų apsauga“: „Interneto nusistovėjo tokia tradicija, kuri materialiam pasaulyje būtų visiškai nepriimtina tiek iš moralinės pusės, tiek iš teisinės. Tarkime pas mus užaina pažystamas, kuris ima naršyti po mūsų asmeninius daiktus (stalčius, lentynas ir t.t.)“ Manau, kiekvienam mūsų toks elgesys būtų nepriimtinas ir dar daugiau keltų pasipiktinimą, tačiau internete tos ribos negalime pastebėti dėl daugelio faktorių: žinių stokos, abejingumo, galiausiai dėl to, jog tai laikoma tarsi savaime suprantamu dalyku. Apžvelgiant aptartą situaciją interneto teisės reguliavimo objektą identifikuotume kaip socialinius teisinius santykius susiklostančius interneto pagrindu (internetu erdvėje).

4. INTERNETO TEISĖS REGULIAVIMAS

Tai daugiausia diskusijų kelianti sritis. Ar galima sureguliuoti tai kas yra kontrolės priešingybė, ar galima išprausti erdvę, paremta anonimiškumu ir visiška laisve, į kontrolės rėmus? Šie retoriniai klausimai keliami nuo pat interneto gyvavimo pradžios. Pirmieji tokie klausimai buvo daugiau filosofinio ir labai atsargaus vertinamojo pobūdžio, tačiau su laiku įgavo didelį praktinį palaikymą, kurį sąlygojo vis daugiau išskylančių teisinių pažeidimų interneto erdvėje. Daugelis mokslininkų-teisininkų sutinka su ta nuomone, jog pastaruosius dešimtmečius galime stebėti unikalų teisinį reiškinį t.y. nuo visiško tam tikros srities socialinių santykių vykstančių internete atribojimo nuo teisės iki jų „pažabojimo“ teisės normomis. Lygiagrečiai sekė diskusija dėl interneto reguliavimo²⁸ jurisdikcijos klausimo. Internetas radikaliai pakerta tarpusavio santykį tarp įstatymiškai reikšmingo veiksmų atlikimo, pasekmių kilimo ir fizinės vietos. Interneto teisinis „destruktyvumas“ apibūdinamas kaip „...tinklas naikinantis ryšį tarp geografinės vietovės ir: (1) vietinės valdžios gebėjimo kontroliuoti veiksmus padarytus „online“, (2) poveikio kuris daromas daiktam ar asmenim, (3) vietinės (nacionalinės) valdžios pastangas teisėtai taikyti taisykles skirtas globaliam fenomenai reguliuoti, (4) galimybe nustatyti, kokia teisė bus naudojama šioje teritorijoje.“²⁹ Visų šių problemų sprendimas reikalauja interneto tarptautinio reguliavimo. Vienas pirmųjų tarptautiniu lygiu interneto „pažabojimo“ klausimo svarstymas buvo 2003 m. gruodžio mėn. Pasaulio informacinės visuomenės viršūnių (WSIS) suvažiavime, kuris įvyko Ženevoje. Šio suvažiavimo metu buvo bandoma nustatyti bendrąsias interneto reguliavimo gaires. Susitikimo metu išryškėjo dvi nuomonės. Pirmajai atstovavo šalys, kurios siekia įsteigti tarptautinio lygio interneto valdymo institucija. Tuo tarpu antrosios nuomonės šalininkai teigė, jog „de facto“ egzistuoja atsakinga už internetą valstybė – Jungtinės Amerikos Valstijos. Taip tarsi pasmerkdamos šią šalį spręsti visas problemas susijusias su neteisėtais veiksmais atliktais internete. „Nepaisant karštų diskusijų bei nuomonių skirtumų visos šalys sutartinai pritarė, jog interneto „laukinių vakarų“ epocha turi baigtis.“³⁰ Šio suvažiavimo pabaigoje buvo priimtas reikalavimas, skirtas Jungtinių Tautų Organizacijos generaliniam sekretoriui, kuriame nurodoma įsteigti Interneto Valdymo Darbo Grupę (WGIG) remiantis atviru ir visa apimančiu procesu, kuris užtikrintų glaudų ir aktyvų vyriausybių bendradarbiavimą. Sudėtį šios darbo grupės sudarys 40 valstybių atstovų, asmenys iš privataus sektoriaus ir civilinės visuomenės (civil society), kurie bendradarbiaus grupėje lygiomis teisėmis pagal

²⁸ Atsižvelgiant į tai, jog *reguliavimas, valdymas, kontrolė* yra tam tikras interneto erdvės teisinis suvaržymas šias sąvokas naudosiu kaip sinonimus.

²⁹ „Law And Borders--The Rise of Law in Cyberspace“ http://www.cli.org/X0025_LBFIN.html prisijungimo laikas: 2005-09-10

³⁰ David R. Johnson, Susan P. Crawford, John G. Palfrey Jaunesnysis „The Accountable Internet: Peer Production of Internet Governance“ http://www.vjolt.net/vol9/issue3/v9i3_a09-Palfrey.pdf prisijungimo laikas: 2005-05-05

kiekvieno galimybes. Šiai grupei buvo numatytas tam tikras veiksmų planas (jo įvykdymo ataskaita turėjo būti pateikta iki 2005m.), kurio vienas iš reikalavimų buvo suformuluoti veikiantį interneto valdymo apibrėžimą. Šis reikalavimas šiuo metu yra įvykdytas:

„Interneto valdymas – tai visuotinių principų, normų, taisyklių, sprendimų priėmimo procedūrų ir programų, reguliuojančių interneto evoliuciją ir naudojimą vyriausybių, privataus sektoriaus ir civilinės visuomenės, vykdant jiems atitinkančius vaidmenis, sudarymas ir panaudojimas.“³¹

Apartas tarptautinis žingsnis link interneto kontrolės nėra vienintelis. Daugelis tarptautinių organizacijų, valstybių siekia apsaugoti interneto vartotojus nuo galimų neteisėtų veiksmų patyrimo šioje erdvėje. Tarptautiniu ar regioniniu (pvz.: Europos Sąjungos teisinis reguliavimas: direktyvų, rekomendacijų ir t.t. pagalba, įtakoja tik šios sąjungos nares) lygiu interneto reguliavimas nėra vientisas t.y. būdingas atskirų interneto teisinių problemų sprendimas: Asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas, kompiuterinių nusikaltimų, intelektinės nuosavybės ir t.t. tai sąlygoja tarp šių aktų išskylančius nesuderinamumus. Minėtoje WGIG ataskaitoje buvo atkreiptas dėmesys į tai, o taip pat, jog norint pasiekti aukštų rezultatų turi būti tarptautinis bendradarbiavimas netik sutarčių pasirašymas tarp susitariančių šalių, bet ir reali savitarpio pagalba. Pabrėžiant šios pagalbos būtinumą netiek *de jure*, kiek *de facto*. Tai nėra naujai išsakyta pozicija, tačiau labai svarbu, jog ji būtų išties įgyvendinta.

4.1. Interneto teisės reguliavimo būdai

Teisės socialinė paskirtis pirmiausiai įgyvendinama teisiniu reguliavimu – darant poveikį žmonių elgesiui teisės priemonėmis. Tad siekiant įtvirtinti interneto teisę teisinėje sistemoje, reikalinga atskleisti šios teisės šakos reguliavimą t.y. koku būdu socialiniai santykiai internete yra reguliuojami, kitu atveju netenka prasmės kalbėti apie interneto teisę apskritai kaip po tokią. Teisinio reguliavimo svarbą, Prof. A. Vaišvila savo knygoje „Teisės teorija“ apibūdina „kaip praktiškai funkcionuojančią (veikiančią) teisės sampratą. Teisinis reguliavimas yra reikšmingas tuo, kad tampa idėjiniu visos teisinės sistemos „užsakovu“: iš jo poreikių kyla atitinkamos orientacijos teisinės idėjos, teisės normos, teisinės organizacinės procedūros. Visos teisės sąvokos išiprasmina kaip teisinio poveikio žmonių elgesiui priemonės, o pati teisėkūra – kaip tokių priemonių gamyba.“³²

Tradiciskai, teisės teorijoje yra nusistovėję du reguliavimo metodai – tai imperatyvus ir dispozityvus. Interneto teisė yra pakankamai naujas reiškinys, todėl konkretų reguliavimo

³¹ „Report of the Working Group on Internet Governance“
<http://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf> prisijungimo laikas: 2005-09-12

³² Vaišvila. A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004 P.197

metodą nustatyti, bei apibrėžti nėra tikslinga (dėl nuolatinio kitimo). Tokiu atveju patogiau vartoti reguliavimo būdo terminą, kuris savo apimtimi yra platesnis už reguliavimo metodo sąvoką. Naudojant reguliavimo būdo sąvoką galima tiksliau atskleisti apibūdinamos teisės reguliavimo apimtį, bei savitumą, kuris yra būtinas siekiant išskirti interneto teisę kaip atskirą teisės šaką.

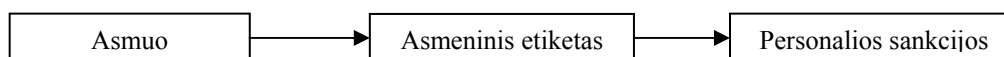
Interneto teisės sudarytų privalomojo pobūdžio normų įgyvendinimo užtikrinimas negali remtis tradicinėmis teisės priemonėmis. Analizuojant interneto teisę, teisės teorijos nustatyti reguliavimo metodai įgauna kitą prasmę t.y. pozityviosios teisės akcentuojami minėti du reguliavimo metodai negali būti veiksmingi dėl silpnos valstybės padėties internete.

Daugelyje teisinių straipsnių mokslininkai kelia retorinius klausimus liečiančius interneto reguliavimą, o tiksliau kokie veiksmai bus atliekami ir kokiais būdais ir metodais įgyvendinami. Taip pat pastebimas kylantis susidomėjimas kas turi ar kas turėtų reguliuoti santykius interneto aplinkoje. Kokią poziciją turi užimti autorių teisių apsaugos institucijos interneto erdvėje, kurioje dominuoja greitas, beveik nepastebimas ir nieko nekainuojantis ar turintis mažas sąnaudas, kopijavimas? Ar saviraiškos teisė, įtvirtinta tarptautiniuose teisės dokumentuose, apima teisę anonimiškai išreikšti savo nuomonę ar pateikti komercinį pasiūlymą interneto pagalba, o gal yra būtinas papildomas jų išaiškinimas? Dar daugiau ar galima koduoti žinutes tokiomis priemonėmis, jog teisėsaugos institucijos, visuomenės saugumo ir rimties tikslais, neturėtų galimybės jas iškoduoti? Kokie atsakomybės standartai turėtų būti keliami informacinių sistemų operatoriams už nepadoraus turinio medžiagos patalpinimą interneto svetainėje? Tai tik keletas klausimų keliamų nuolatiniam diskusijų sūkurįje. Į šiuos klausimus pabandė atsakyti prof. David G. Post savo darbe „Anarchy, State, and the Internet: An Essay on Law-Making in Cyberspace”³³. Šiame darbe aptariama bendra interneto turinio reguliavimo sistema, būdai. Pagrindinis sistemos akcentas yra reguliavimo išdalinimas (decentralizavimas) tarp taip vadinamų reguliatorių-kontrolierių (controllers). Numatomi tokie kontrolieriai: asmens (vartotojo), antrųjų asmenų, hierarhiškai nereguliuotų socialinių vienetų (forces), hierarhiškai sureguliuotų ne vyriausybinių organizacijų ir valstybės vykdomi reguliavimai. Taip pat šią problemą nagrinėjo ir pateikė sprendimų variantus Profesorius L. Lessig. Tad siekiant visapusiškai apžvelgti interneto reguliavimo ypatybes būtina aptarti abiejų šių mokslininkų darbus. Pirmiausiai apžvelgsim prof. David G. Post siūlomą interneto reguliavimo sprendimo variantą.

³³ Post. G. David Anarchy, State, and the Internet: An Essay on Law-Making in Cyberspace http://www.cli.org/DPost/X0023_ANARCHY.html prisijungimo laikas: 2005-06-25

Savigyna (asmeninė kontrolė)

Žemiausioji reguliatorių grandį sudaro asmenys (vartotojai), kurių reguliavimas grindžiamas asmeniniu etiketu (etiketas ne tik kaip jis elgiasi realiame pasaulyje, bet ir kaip jis moka save perteikti interneto erdvėje), bei vertybių sistema. Asmeninis reguliavimas (dar vadinama savigyna) susideda iš priemonių kaip asmuo gins savo interesus ir kokias sankcijas taikys jų pažeidėjam.



Savigyna realiame pasaulyje yra savaime suprantami, ir veiksmus tokius kaip durų užrakimas išeinant iš namų arba pasinaudojimas įstatyme numatytais savigynos teisėmis siekiant apsaugoti save, savo artimus nuo galimos neteisėtos veikos mums nekelia nuostabos. Savigynos institutą galime sutikti „senosiose“ teisės šakose.

LR Civilinis kodeksas numato savigyna 1.139 str. 2 d. „Savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengti savigynos ribų“, o 6.253 str. 8 d. Pateikia savigynos sampratą civilinės teisės prasme. „Savigyna – tai asmens veiksmai, kuriais jis teisėtai priverstinai įgyvendina savo teisę, kai neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos, o nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų negalimas arba iš esmės pasunkėtų. Tačiau asmuo, panaudojęs savigyną neteisėtai ar be pakankamo pagrindo, privalo atlyginti padarytą žalą“

LR Baudžiamasis kodeksas, o taip pat ir baudžiamoji teisė nenurodo konkrečiai savigynos kaip instituto, tačiau šio instituto esmė perteikiama per būtinąsias ginties ir būtinąjo reikalingumo institutus, numatytus atitinkamai 28 ir 31 straipsniuose.

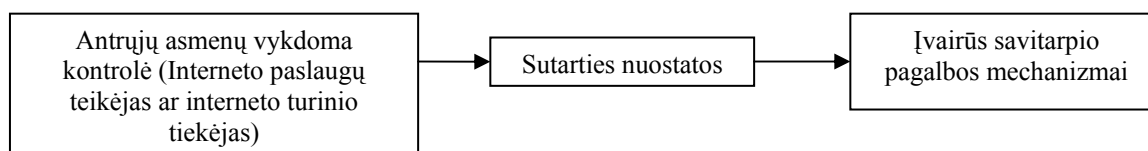
Tuo tarpu internete esantys pažeidimai yra identiškai realiajai aplinkai, čia skiriasi tik pažeidimų būdas ir priemonės, bet daugelis dar nesupranta, jog reikia „užrakinti tas duris“ pro kurias gali būti padaromi pažeidimai mūsų teisėms. Puikūs kenkėjiško elgesio internete pavyzdžiai būtų kūrimas, platinimas bei panaudojimas kompiuterinių virusų, „trojos“ arklių, išnaudotojiškų programų „exploits“, sniferių, loginių bombų, programų skirtų e-pašto bombardavimui (e-mail bombers) ir daugelį kitų. Didžioji dalis šių programų būdavo atsiunčiama elektroniniu paštu, tačiau tai nėra jų vienintelis plitimo būdas ar veikimo sritis, todėl daugelis kompiuterinių programų gigantų tokių kaip Microsoft primygtinai reikalauja, jog asmenys imtųsi savigynos priemonių. Viena pagrindinių tokių priemonių yra antivirusinės programos. Jų pirminis tikslas - aptikti ir sunaikinti virusus stengiantis nesugadinti vartotojo duomenų, tačiau daugeliu atveju jos veikia, kur kas platesniame rate t.y. saugo ne tik nuo virusų, bet ir nuo įvairių kitų kenkėjiškų programų. Be antivirusinių programų paprastai įvardijamos ugniasienės (firewall), kurių tikslas apriboti ir apsaugoti nuo neteisėtos prieigos prie

kompiuterinių resursų, bei kodavimo programos, sudarančios galimybę užšifruoti norimą informaciją, kurią galės peržiūrėti tik asmenys turintys šifro kodą. Naudojantis saviginos priemonėmis nėra sudėtinga taikyti pažeidėjams sankcijas. Asmeniui naudojant tam tikras saugos priemones yra nesudėtinga vykdyti personalias sankcijas tokias kaip IP adresų blokavimas ar e-pašto filtravimas.

Nors vartotojai naudoja programinę įrangą siekdami apsisaugoti, tai nepanaikina valstybės prievolės piliečiams, juos ginti baudžiamosios ar kitomis teisinio poveikio priemonėmis, tai pabrėžiama ir Elektroninių nusikaltimų konvencijoje³⁴, kuria 2004 m. ratifikavo LR Seimas.

Interneto paslaugų teikėjų ir interneto turinio tiekėjų vykdomas reguliavimas (antrųjų asmenų kontrolė)

Tai antroji grandis (teisinėje literatūroje ši grandis dar vadinama „antrųjų asmenų vykdoma kontrolė“) reguliuojanti internetą. Šios grandies reguliavimas ypatingas tuo, jog reguliavimo pagrindas yra tarp šalių (internetu paslaugų ar interneto turinio tiekėjų ir šios paslaugos vartotojo) sudaryta sutartis, kuri nustato šalių teises ir pareigas naudojantis teikiama paslauga. Tokio reguliavimo pasekmės ir nauda priklauso tik nuo internetu paslaugų ar turinio tiekėjų. Jei pastarosios šalys griežtai nustato reikalavimus ne „šiukšlinti“ internetu „spam‘o“ pagalba arba neatlikti veiksmų susijusių su nelegalios programinės įrangos platinimu ir daugelis kitų pažeidimų ir šiuos reikalavimus ne tik deklaruoja, bet ir vykdo jų priežiūra, tokiu atveju šios grandies funkcijos yra pilnai įgyvendintos. Visgi tokia sutartinė laisvė turi ir savo minusų, kadangi kiekvienu atveju sutarties sąlygos gali būti skirtingos t.y. internetu turinio ar internetu paslaugų tiekėjai-teikėjai vienas veikas gali drausti kitas leisti ar net skatinti. Tad siekiant apsaugoti vartotoją yra būtina valstybės kontrolė.

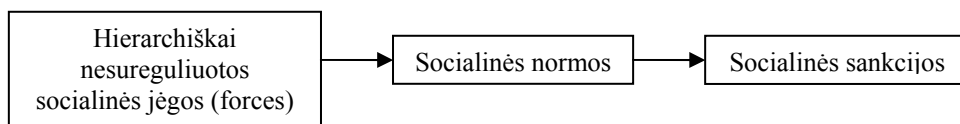


Pirmieji du reguliatoriai (asmuo ir antrieji asmenys) apima labai plačią reguliavimo sferą, todėl persidengia su hierarchiškai nereguliuotų socialinių vienetų ir hierarchiškai sureguliuotų ne vyriausybinių organizacijų vykdoma internetu kontrolė. Visgi nors esama tam tikrų

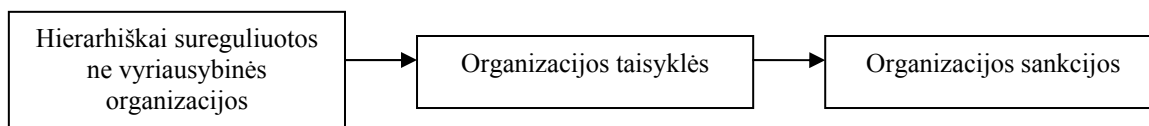
³⁴ Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=228195&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-10-10

reguliavimo sričių persidengimo sujungimas su pirmaisiais reguliatoriais yra negalimas, kadangi hierarchiškai nereguliuotos socialinės jėgos (toliau: socialinės jėgos) ir hierarchiškai sureguliuotos ne vyriausybės organizacijos (toliau: ne vyriausybės organizacijos) tik remiasi pirmųjų dviejų reguliatorių veikimo principais.

Socialinės jėgos apibūdinamos kaip tam tikros bendruomenės, vykdomas reguliavimas savo rate. Tai gali būti, tarkim pokalbių svetainės dalyviai, kurie gali ignoruoti (socialinė sankcija) vieną iš pašnekovų, jei pastarasis nesilaiko nusistovėjusių šioje svetainėje taisyklių.



Šiuo atveju skirtumas tarp socialinių jėgų ir interneto turinio teikėjų atsiskleidžia per sankcijų taikymą. Minėtuojų atveju ne interneto turinio teikėjas taiko sankcijas, bet vartotojai. Tačiau atsiradus rimtiems pažeidimams yra galimybė, jog į socialinių jėgų reguliuojamus interneto santykius įsikiš interneto turinio, bei interneto paslaugų teikėjas/tiekėjas, o atskirais atvejais ir valstybė.



Ne vyriausybinių organizacijų interneto reguliavimas panašus į socialinių jėgų. Esminis skirtumas tarp jų, jog asmenys, kurie naudojami šios organizacijos paslaugomis privalo paklusti nustatytoms organizacijos taisyklėms. Taisyklių nesilaikymas, gali būti pagrindas nutraukti paslaugų teikimą. Kaip pavyzdį tokiam bendradarbiavimui būtų galima pateikti Microsoft teikiama programinės įrangos atnaujinimo paslauga (esant programinės įrangos nelegaliai kopijai atnaujinimas yra ribojamas). Kaip ir prieš tai minėtiems reguliavimams yra taikoma valstybės priežiūra. Esant grubiam organizacijos taisyklių pažeidimam gali būti baudžiamas valstybės teisinėmis poveikio priemonėmis.

Kaip teigia prof. David G. Post - „konkurencija“ tarp kontrolierių pasižymi asimetriškumu, bent jau tiek, kiek valstybė valdo priverstinių sankcijų monopolį kai susiduriama su pažeidimais ir hierarchijoje žemiau esantys kontrolieriai yra priklausomi nuo jų. Valstybė numato savo veiklos reguliavimo sritį ir gali įgyvendinti savo prievartos priemones neatsižvelgdama į kitų reguliatorių sudarytas taisykles. Vadinasi, galima teigti, jog valstybė kaip kontrolierius gali taikyti savo teisinius nurodymus asmenims, sutarties šalims ar organizacijoms žemėjančia hierarchijos tvarka, bet ne atvirkščiai; nei asmenys nei sutarties šalys, nei

organizacijos negali primesti savo taisyklių valstybei, tuo atveju kai yra konfliktas tarp taisyklių ir įstatymo imperatyvų. Valstybės sankcijų taikymo efektyvumas, bendraja prasme, susiduria su priešingomis žemesnės grandies reguliatorių vykdomomis funkcijomis t.y. bandoma apeiti valstybės kaip regulatoriaus sudarytus imperatyvius reikalavimus arba nuneigti valstybę kaip reguliatorių.

Tuo tarpu L. Lessig išdėstyta interneto reguliavimo koncepcija straipsnyje „The Laws of Cyberspace”³⁵ teigiama, jog internetas reguliuojamas:

- a) įstatymais (valstybės sankcijomis ir teisės normomis);
- b) socialinėmis normomis (išanksto laukiamos naudos t.y. lūkesčių (angl. expectation), padrąšinimais (angl. encouragement) ir nepatogumais „sugėdijimu“ (angl. embarrassment));
- c) rinkos (kainomis ir paklausa);
- d) tinklo architektūra (technologijomis apspręstomis galimybėmis leidimais, draudimais, privalumais ir trūkumais).

Įdomu tai, jog vertinant socialines normas, jaučiamas simbiozinis ryšys tarp interneto decentralizuotos architektūros ir *laissez-faire* rinkos, kurių pagalba yra sukuriama tarsi priešprieša valstybiniam reguliavimui – įstatymui. Vis dėlto socialinės normos, rinka ir tinklo architektūra (dar kitaip vadinamas triumviratas) ne visada yra įstatyminio reguliavimo opozicijoje, tačiau kai kalbama apie kalbos laisvę ir anonimiškumą – tai nesutaikomi priešai. Sutinkant su Prof. L. Lessig‘u „...mes turėtume suprasti valstybės vaidmenį ne kaip neišvengiamą būtinybę, ...bet kaip instituciją galinčia suteikti tam tikras perspektyvas socialiniame gyvenime ...ir tai pavyks įgyvendinti tik atsisakius žalingų antivalstybinio interneto reguliavimo nuostatų“³⁶. Kalbant apie interneto reguliavimą kai siekiama, jog valstybės ir taip jau menką valdžią turinti jame visiškai pasitrauktu iš reguliavimo galima paminėti „interneto nepriklausomybės deklaraciją“ (A Declaration of the Independence of Cyberspace)³⁷, kurioje priešinamasi bet kokiam valstybės kišimuisi į interneto erdvę.

Išties šis triumviratas paremtas citatomis yra viso pasaulinio tinklo (The Net) sistemos veikimo pagrindas. Besipriešinantis valstybės siekiui sureguliuoti kalbos, bei anonimiškumo laisves-teises. Nepaisant tos jėgos, kuri slypi socialinėse normose nusistovėjusiose interneto erdvėje, jos išlieka labai nestabilios kai kalbama apie efektinga reguliavimą. Jos negali būti teisės opozicijoje jei yra atskirtos nuo kitų dviejų triumvirato sudedamųjų dalių (rinkos ir tinklo

³⁵ L. Lessig „The Laws of Cyberspace” http://cyber.harvard.edu/works/lessig/laws_cyberspace.pdf prisijungimo laikas: 2005-07-08

³⁶ L.Lessig Governance and the DNS Process <http://cyber.harvard.edu/works/lessig/cpsr.pdf> prisijungimo laikas: 2005-07-08

³⁷ Barlow. J. P. A Declaration of the Independence of Cyberspace <http://homes.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html> prisijungimo laikas: 2005-06-14

architektūros). Tarkim tinklo architektūra ar rinka pasislenka, kuria nors kryptim (technologinės naujovės, rinkos pokyčiai, bei kiti galimi faktoriai), socialinės normos be išlygų seka paskui. Toks glaudus triumvirato sudedamųjų dalių tarpusavio ryšys, puikiai apibūdinamas *Joe Simms* (ICANN patarėjas.) teiginiu:

„Tai vientisa jėga paremta nenoru, jog valstybė kontroliuotų vykstančius internete įvykius“.

„Privatus sektorius bet kokių atveju turi užimti pirmaujančią poziciją“ – teigia, *Ira Magaziner* (JAV Prezidento B. Klintono administracijos narys elektroninei komercijai) – „valstybė turėtų vengti griežtų apribojimų liečiančių elektroninę komerciją“.

Tačiau nuo šios bendros taisyklės, pastaruoju metu stipriai nuklystama. Kompanijų tikslas surinkti kuo daugiau informacijos apie savo vartotojus, žengiant technologijom į priekį yra labai lengvai prieinamas t.y. vartotojas vadovaudamasis privatumo teisėmis (socialine norma) tikisi, jog jo duomenys yra naudojami pagal paskirti. Tuo tarpu reali šių duomenų panaudojimo kontrolė daugeliu atveju yra neaiški. Tai sąlygojo triumvirato pasekėjų intensyvų priešinimą PICS³⁸ sudarytai galimybei žymėti interneto turinį filtravimo tikslais, kaip realią grėsmę anonimiškumui.

Apžvelgus mokslininkų darbus matyti bendra tendencija, jog interneto reguliavimas didžiąja dalimi atsiremia ne į valstybės griežtus norminius įpareigojimus ir jos vaidmuo yra reikalingas tik esant dideliems pažeidimams. Tokiu būdu yra įtvirtinama viena iš interneto teisės funkcijų, jog teisės normos nesukuria paties visuomeninio santykio, o tik suteikia jam teisinę formą ir vertybinę kryptį t.y. asmenys dalyvaudami visuomeniniuose santykiuose teisės normas individualizuoja ir įgyvendina jas pagal kiekvieno teises ir pareigas.

Valstybė remdamasi leidžiamais įstatymais, gali paspartinti kai kurių santykių raidą suteikti jiems daugiau erdvės (pvz.: savireguliacijos skatinimas) arba atvirkščiai juos slopinti.

Išanalizavus teisinę literatūrą, kurioje kalbama apie interneto teisinį reguliavimą galima teigti, jog jis susideda iš kelių stambių sričių – tai tarptautinio reguliavimo ir nacionalinio. Kadangi siekiama nustatyti interneto teisės vietą teisinėje sistemoje aktualesnis klausimas yra nacionalinis interneto reguliavimas ir kaip atskiros valstybės šį reguliavimą įgyvendina. Pavyzdinis interneto reguliavimas nacionaliniu lygiu yra JAV valstybė. Ji ne tik sudarė pagrindą atsirasti internetui, bet ir žengia jo reguliavime stipriai į priekį visų kitų valstybių atžvilgiu. Kaip atsvarą JAV būtų galima pateikti Europos Sąjungą. Ji savo valstybių narių vardu sprendžia bendrai iškilusias teises problemas su JAV atstovais.

³⁸ Platform for Internet Content Selection (PICS) <http://www.w3.org/PICS> prisijungimo laikas: 2005-07-08

4.2. Interneto teisės reguliavimas JAV

Jungtinių Amerikos Valstijų teisinė praktika susijusi su interneto reguliavimu yra labai didelė tad šiame skirsnyje apžvelgsiu tik bendrą reguliavimo praktiką ir problemas su kuriomis buvo susidurta.

Kaip atsaką į vis labiau augančią veiklą internete JAV federaliniai įstatymų leidėjai ėmė skirti didesnę dėmesį jam bei siekti palikti tam tikrą žymę šiame augimo procese. Pirmuosius šios federalinės veiklos požymius galime pastebėti jau devintame praito amžiaus dešimtmetyje. Pirmiausiai tai Džordžijos valstijos 1996 m. išleistas įstatymas³⁹ draudžiantis interneto vartotojams neteisingai save identifikuoti (*falsely identifying*) esant (online). Vėliau sekė identiškai internete socialinius santykius reguliuojantis Kalifornijos valstijos įstatymas (*State Trademark bill SB-1533, 1996*). Pastarasis įstatymas buvo atšauktas tais pačiais metais (1996-06-27) Kalifornijos senato teisėjų komiteto pirmininko Charles Calderon iniciatyva⁴⁰. Tuo tarpu Teksaso ir Floridos valstijos žengia dar didesnę žingsnį interneto reguliavime ir užsibrėžia prižiūrėti profesinių tinklalapių kūrimą. Šis įstatymas konkrečiai buvo nukreiptas į teises konsultacijas teikiančias įmones, advokatų kontorą; ir jų tinklalapius (jų išvaizda, informacija ir t.t.); dar daugiau kai kuriais atvejais peržengiant jurisdikcijos ribas (*out-of-state*).

Kaip pažymi JAV mokslininkai – tuo metu tai buvo ne vien tik teisinių aktų priėmimo metas, bet ir aktyvi diskusija mokslininkų tarpe pasireiškusi dideliu kiekiu teisinių knygų susijusių su interneto reguliavimu pasirodymu knygynų lentynose. Žinoma, netgi be teisės aktų išleidimo ar reguliavimo sferos išplėtimo valstybė galėjo susidariusias spragas uždengti šių knygų, išaiškinimų pagalba t.y. buvo siūloma taikyti taip vadinamąjį plečiamąjį aiškinimą tokių jau esamų teisės aktų kaip vartotojų teisių apsaugos statutai, bei kitus viešosios teisės srityje galiojančius aktus galinčius sureguliuoti online elgesį bei komerciją. Minesotos Teisingumo Departamento padalinys ypatingai aršiai persekiojo vadinamuosius „online“ pažeidėjus, kurie pažeidė Minesotos valstijos teisę, taip sudarydama ieškinių sąmyšį tarp reklamos ir paslaugų teikimo įmonių. Panaši politika buvo vykdoma ir Iliojaus valstijoje. Tuo tarpu kaip kontrastą valstijų agresyvioje interneto reguliavimo politikoje būtų galima pateikti. Floridą – staigūs pokyčiai jos vykdomoje politikoje įvyko po Floridos teisingumo sekretoriaus pareiškimo, jog dėl interneto novatoriškumo ir veikimo principo, užmojis staiga sureguliuoti visuomeninius santykius šioje erdvėje, teisės pagalba, esąs bevaisis ir per ankstyvas. Floridos išmintinga pozicija grindžiama interneto prigimties analize. Kaip teigiama šiame pranešime, internetas

³⁹ GA. CODE ANN. § 16-9-93.1

http://www.eff.org/Spam_cybersquatting_abuse/Cybersquatting/Foreign_and_local/GA/hb1630_96.act prisijungimo laikas: 2005-09-21

⁴⁰Notable legal developments reported in June 1996 <http://www.cyberlaw.com/cylx0696.html> prisijungimo laikas: 2005-08-25

peržengia egzistuojančias valstijų sienas, kaip ir teisinis reguliavimas kuris seka šį pažeidimą. o sekdamas paskui pažeidimą peržengia šias sienas ir valstijų teisinis reguliavimas. Tokio reguliavimo nuotėkis įpainioja konstitucines doktrinas sukurtas saugoti atskirų valstijų suverenitetą ir darną Jungtinių Amerikos Valstijų kaip visumos. Perspektyva, valstijų taikančių atsitiktinį ir nekoordinuotą multijurisdikcinį reguliavimą interneto vientisam elektroniniam tinklui kelia išvalgius klausimus skirtus besitęsiančiam augimui ir naudingumui šios terpės. Tokiu būdu, netgi centralizuotas federalinis bandymas reguliuoti internetą sukelia grėsmę pamatiniams tarptautinio suvereniteto ir jurisdikcijos principams.

JAV mokslininkai-praktikai pabrėžia, jog ašinis interneto privalumas yra asmenų bendravimo supaprastinimas. Interneto teisė plačiąja prasme apima šį privalumą, tačiau teisininkai „iš prigimties“ yra konservatyvūs ir šis minėtas interneto privalumas tampa kliūtimi, norint teisines paslaugas perkelti į internetą. Išskiriamos kelios priežastys dėl kurių interneto teisės kaip tokios įgyvendinimas tampa kliūtimi. Dauguma jų jau apžvelgtos, tačiau išties įdomias interneto teisės perėmimo problemas išdėsto Robert J. Howe⁴¹. Autorius teigia, jog viena iš priežasčių yra parankumas teisininkams spręsti teisines problemas senosiomis priemonėmis. Bei apibūdina interneto destruktivumo esmę, jog yra laužomos tradicijos, kurios JAV yra per ilgą laiką nusistovėjusios ir kurių keitimas teisininkams praktikams bus „nepatogios“:

a) Advokatų kontoros įžvelgia didelę grėsmę išnaudojant interneto teikiamus privalumus dėl savo paslaugų apmokestinimo metodo. Daugelis advokatų kontorų naudojami taip vadinamą valandinio tarifo apmokestinimą. Nepaisant to, jog šitokia sistema yra neefektyvi ir ignoruoja pačios teisinės konsultacijos vertę, daugelis advokatų kontorų šį metodą taiko.“ Pagrindinis šios problemos aktualumas ne tiek valandinis apmokestinimas, kiek jos įgyvendinimo neetiškumas žvelgiant iš realaus laiko (online) paslaugų teikimo perspektyvos.

b) Antra grėsmė naudojantis interneto privalumais – susiklostęs paprotys tarp advokatų nenoriai dalintis informacija su savo kolegomis. Anot Susskind'o – tai informacijos nesidalinimo kultūra (*information non-sharing culture*). Šis priešiškus gali būti paremtas konkurencingumo baime, advokatam būdingo konservatyvumo ar siekiu išvengti profesinės kritikos. Neatsižvelgiant į priežastis, kad ir kokios jos būtų, visa tai sukuria kliūtis įtinklėtų (online) strategijų įgyvendinimui.

⁴¹ Robert J. Howe, The Impact of the Internet on the Practice of Law: Death Spiral or Never-Ending Work? http://www.vjolt.net/vol8/issue2/v8i2_a05-Howe.pdf prisijungimo laikas: 2005-09-25

Iš pateiktų interneto teisės reguliavimų JAV matyti, jog įstatymiškas interneto reguliavimas yra labai sudėtingas, o kai kuriais atvejais tampa visai neįmanomu. Dar daugiau susiduriama ne tik su įstatymų priėmimo ir įgyvendinimo problemomis, bet ir su tam tikru visuomeninių sluoksnių pasipriešinimu. Todėl daugeli iškilusių visuomeninių problemų JAV įstatymų leidėjai linkę palikti spręsti teismams.

4.3. Interneto teisės reguliavimas Lietuvoje

Kalbant apie interneto teisės padėtį Lietuvoje susiduriama su keliomis problemomis. Pirmą jų yra terminijos. Kadangi iš prigimties internetas yra paremtas anglų kalba, todėl susiduriama su vartojamų anglišku terminų atitikmenų parinkimo iš lietuviškais. Bet kad ir kaip besistengtų lietuvių kalbininkai, naujieji barbarizmai, skoliniai gali kur kas aiškiau atskleisti apie ką yra kalbama (pvz.: online terminą siūloma vartoti įtinkinimu, įtinkintu darbu ir t.t.). Ši problema nėra vienintelė, kurią sąlygoja internetas. Išties yra susiduriama su globalizacijos šalutiniais veiksniais, kai ne tik kalbos, bet ir kultūra, papročiai persimaišo sudarydami taip vadinamą *cyberculture* (kibernetinę kultūrą).

Antroji problema – reguliavimo nustatymas. Lietuvoje stokojama ne tik teisinių aktų reguliuojančių internete susikuriančius, besitęsiančius ir nutrūkstančius visuomeninius santykius, bet ir mokslinės literatūros nagrinėjančios šią globalią problemą. Tačiau kaip matyti iš pasaulinės praktikos tai nėra vien Lietuvai būdinga problema. Aktualumas matyti iš daug tarptautinių suvažiavimų, konferencijų kurių metu bandoma išspręsti visiems aktualius klausimus susijusius su internetu. Nors internetas ir nėra pakankamai sureguliuotas Lietuvoje; iškilusios problemos efektingai sprendžiamos teisiniu būdu. Tai parodo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimai,⁴² kuriais vienu atveju išspręsta byla susijusi su interneto „šiuokšlinimo“ problema, nors teisinių aktų, tiesiogiai reglamentuojančių toki neigiamą elgesį internete nebuvo, kitu atveju byla siejama su elektroninių dokumentų teisinės galios nustatymu.

Išties didelį įnašą į Lietuvos teisinę bazę daro Europos Sąjungos priimami teisės aktai. Visos direktyvos, kurios reguliuoja, tarkim, elektroninių žinučių siuntimą privalomos visoms Sąjungos narėms, tai leidžia pasiekti bendrų rezultatų sureguliuojant nepageidaujamų žinučių srautą, bet jau tarp valstybių narių. ES aktyvią veiklą interneto srityje atspindi Valstybinės asmens duomenų apsaugos inspekcijos pateiktoje rekomendacijoje:

„Europos šalių ir Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų leidėjai šiuo metu rengia naujus teisės aktus, kurie numatyti baudžiamąją atsakomybę už nepageidaujamų elektroninio pašto

⁴² LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-927/2001 m. („Sėkmės sistemos“ prieš UAB „Lietuvos telekomo verslo sprendimai“) <http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=11938> prisijungimo laikas: 2005-10-01

žinučių siuntinėjimą. Europos Sąjungoje ruošiamasi uždrausti nepageidaujamų reklaminių pranešimų siuntimą elektroniniu paštu.⁴³ Tai yra tęsinys nuosekliai vykdomos teisinės politikos liečiančios interneto reguliavimą. Siekiama nustatyti reikalavimą, jog elektroninės žinutės siuntėjas visų pirma turėtų gauti potencialaus gavėjo sutikimą. Minėtas reikalavimas visiems siuntėjams (teisėtos rinkodaros atstovams ar potencialiems „šiukslintojams“) yra numatytas Europos Sąjungos direktyvoje „Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje“⁴⁴. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos teisės aktai reguliuoja asmens duomenų tvarkymą telekomunikacijų srityje kas išties yra susiję su interneto *spam* 'o problemos kontrole. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo⁴⁵ 15 straipsnis reglamentuoja asmens duomenų tvarkymą telekomunikacijų srityje: „Asmens duomenys telekomunikacijų srityje tvarkomi vadovaujantis Telekomunikacijų įstatymu ir šiuo įstatymu“. Taigi elektroninių ryšių įstatymo⁴⁶ 68 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Naudoti elektroninių ryšių paslaugas, įskaitant elektroninio pašto pranešimų siuntimą, tiesioginės rinkodaros tikslu leidžiama tik esant išankstiniam abonentų sutikimui“. Šio įstatymo 3 d. yra nustatytas draudimas siųsti elektroninius pranešimus, slepiant siuntėjo, kurio vardu informacija siunčiama, tapatybę arba galiojantį adresą, kuriuo gavėjas galėtų pareikalauti nutraukti tokios informacijos siuntimą. Tai yra veiksminga ir drausminanti priemonė reguliuojant neprašytų žinučių srautus.

„Direktyva 2002/58/EB neprieštaruoja toms priemonėms, kurių valstybės narės imasi, kad apgintų teisėtus juridinių asmenų interesus nuo neprašytų pranešimų, siunčiamų tiesioginės rinkodaros tikslais. Jei valstybės narės sudarinėja neprašytų pranešimų siuntėjų registrą, tam visiškai pritaikomos 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/31/EB 7 straipsnio nuostatos dėl kai kurių paslaugų, kurios teikiamos žinių visuomenei bendrojoje rinkoje, teisinių aspektų, ypač susijusių su elektronine prekyba (Direktyva dėl elektroninės prekybos).

Pagal vadinamąjį „pasirinkimo“ metodą interneto šiukslėmis laikomos visos elektroninio pašto žinutės, siunčiamos be gavėjo sutikimo. Tačiau Jungtinės Valstijos siūlo reklamuotojams palankesnę „atsisakymo“ mechanizmą. Šiuo metu itin didelis dėmesys tokiems masiškai siunčiamiems laiškam skirtas Europos Sąjungoje, ypač Jungtinėje Karalystėje. Priimami įvairiausi teisės aktai. Tačiau, ES teigimu, užkirsti kelią tokiems laiškam nebus įmanoma, jei jie

⁴³ „Rekomendacijos ką daryti norint atsisakyti nepageidaujamų elektroninių žinučių

http://www.ada.lt/images/cms/File/rekomendacijos_del_el_zinuciu.doc prisijungimo laikas: 2005-10-20

⁴⁴ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2002/58/EB) Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=36605&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-09-10

⁴⁵ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=231799&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-09-10

⁴⁶ Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=232036&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-09-11

nebus uždrausti Jungtinėse Amerikos Valstijose. JAV pagal dabar galiojančius įstatymus tokių laiškų siuntinėjimas nėra draudžiamas, nebent gavėjas nepageidauja jų gauti.“⁴⁷

Tai tik nedidelė problemų ir sprendimų apžvalga Lietuvos Respublikoje. Prie aktualių, spręstinių problemų susijusių su internetu būtų elektroninio parašo įstatymo realus veikimo užtikrinimas. Toliau sektų domenų vardų teisinės apsaugos konkretus nustatymas, bei informacijos kodavimo teisinis sureguliuavimas. Būtinai interneto turinio kontroliavimas, ypatingai reikalinga skirti dėmesį nepilnamečių pornografijos internete platinimo kontrolei.

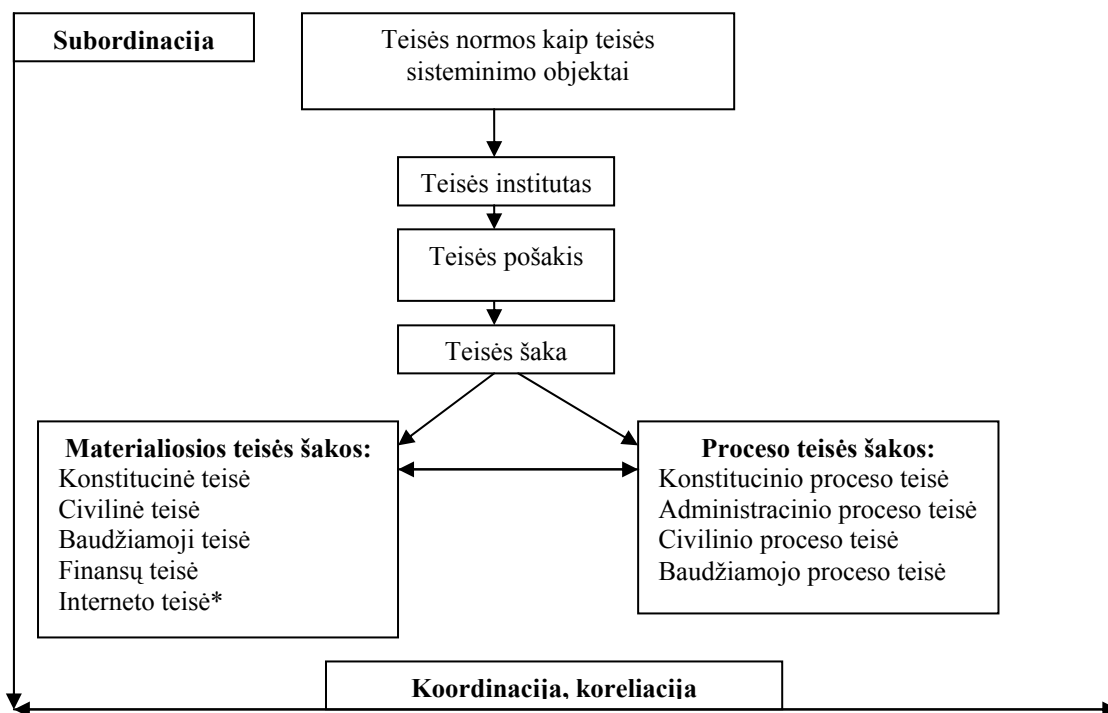
⁴⁷ „Rekomendacijos ką daryti norint atsisakyti nepageidaujamų elektroninių žinučių“
http://www.ada.lt/images/cms/File/rekomendacijos_del_el_zinuciu.doc prisijungimo laikas: 2005-10-17

5. INTERNETO TEISĖS SISTEMA

Aptariant interneto teisės sistemą (struktūrą) išdalies grįžtame prie jau aptartos temos t.y. interneto teisė kaip kompleksinė teisės šaka struktūriniu požiūriu atitiktumą bendrai teisės šakoms būdingai schemai. Šios schemos pagrindas yra subordinacijos ir koordinacijos, arba koreliacijos derinys. Vadovaujantis aptartu pagrindu teisės šaka yra priskiriama prie *procesinių* teisės šakų arba prie *materialiųjų*.

Materialiosios teisės šakos reguliuoja tarp žmonių ir jų susivienijimų realiai susiklosčiusius turto valdymo, naudojimosi, disponavimo, valstybės valdymo, subjektinių teisių įgyvendinimo ir daugelio kitų santykių. Tuo tarpu praktinį materialiosios teisės šakų normų įgyvendinimą, jų naudojimą apibūdina teisės normų sistema, kuri vadinama procesine. Procesinės teisės normos nustato įvairių teisinių ginčų sprendimo, nusikaltimų tyrimo, teismo nagrinėjimo ir daugelį kitų teisinių procedūrų. Jos tikslas užtikrinti materialųjų teisės normų funkcionalumą. Ištiesų jei atskirsime procesines teisės normas nuo materialųjų – pastarosios taptų nereikšmingomis deklaratyviomis taisyklėmis, o tuo tarpu procesinės teisės normos be materialųjų – taptų reguliavimais neturinčiais jokio pagrindo. Todėl nei vienos teisės šakos sistemos negalime vertinti atskirai, o tik kaip teisės šakų visumą.

Teisės šakų subordinacijos ir koordinacijos pavyzdys



* Interneto teisė materialiosios teisės šakų grupei priskiriama tik kaip teorinė galimybė.

Kaip teigia prof. A. Vaišvila – „visos teisės šakos tarpusavyje sąveikaudamos, įkūnija teisinio reguliavimo pilnatvę (išsamumą) – aprėpia tuos socialinius santykius, kurių reguliavimo reikalauja žmogaus teisių sauga ir jų įgyvendinimas. Todėl konkrečios šalies teisinėje sistemoje teisės šakų yra tiek, kiek tuo metu reikia, kad teisinis reguliavimas apimtų visus žmonių santykius, kurie tokio reguliavimo reikalingi ir reguliuojami taip, kaip reikalauja to laiko žmogaus teisių sauga, socialinės santarvės ir rimties poreikiai.“

Tokią pat nuomonę apie teisinę sistemą išsako ir Harold J. Berman savo knygoje „Teisė ir revoliucija“. Jis teigia, jog teisė vakaruose suformuota į vientisas teises sistemas, kiekvienoje iš jų įvairūs tą sistemą sudarantys elementai įgyja prasmę kaip visos sistemos dalis. Toliau, kiekviena sistema suvokiama kaip besivystanti; vadinasi, kiekvieno sudedamojo elemento prasmę nulemia ne tik tai, kokia ta sistema buvo praeityje, bet ir tai, kokia ji bus ateityje.⁴⁸ H.J. Bermano išsakytas teiginys ne tik pabrėžia nacionalinį teisės sistemiškumą ir integralumą, bet ir atskleidžia, jog teisinė sistema egzistuoja tarptautiniu lygiu t.y. teisė nėra uždara ir tobulėjanti tik nacionaliniu lygiu. Tam tikri net ir nacionaliniai istoriniai įvykiai gali visiškai ar išdalies pakeisti tarptautinės teisės tam tikras nusistovėjusias taisykles, teisės nuostatas. Vienas geriausiai atspindinčių teisės raidą pakeitusių įvykių yra Prancūzijos revoliucija, o kur dar spausdintų knygų atsiradimas, ekspedicijų pagalba atrasti nauji žemynai. Visa tai įtakojo tiek nacionalinės tiek tarptautinės teisės raidą.

Sugrįžtant prie aptariamąsios problemos, prie kokios kategorijos (procesinės ar materialiosios) priskirti interneto teisės šaką, reikia atsižvelgiant į anksčiau nustatytus šios teisės požymius, principus, objektą, reguliavimo būdą. Visa tai įvertinus, leidžia daryti prielaidą, jog interneto teisė priklauso materialųjų teisės šakų grupės.

Sekantis žingsnis, šios teisės šakos vietos teisinėje sistemoje tikslinimas. Teisinėje literatūroje materialinės teisės šakos nustačius jų specifiką skirstomos į dvi grupes:

- a) Reguliacinės – tai teisės šakos nustatančios bendrąjį teisės subjektų teisinį statusą. Šiai grupei priskiriamos tokios teisės šakos kaip konstitucinė, administracinė, finansų, žemės, darbo, civilinė ir kt.
- b) Sankcijas nustatančias – tai teisės šakos, kurios garantuoja reguliacinių teisės šakų nustatytų imperatyvų įsakumą sankcijų pagalba pvz.: baudžiamoji teisė.

⁴⁸ Berman. Harold. J. Teisė ir revoliucija Vilnius: Pradai, 1999 P.28

5.1 Interneto teisės vidinė struktūra

Kaip ir kiekviena teisės šaka, interneto teisė turi savo vidinę normų, institutų ir pošakių sistemą. Šios sistemos struktūriniai vienetai, kol kas yra labai nepastovūs, kintantys, dėl interneto teisės naujumo. Tad pateikiama struktūra yra ne tiek taisyklė, kiek galimos struktūros hipotezė.

Atsižvelgiant į interneto teisės reguliavimo būdus, objektą, principus atskirus šios šakos reguliuojamus santykius galima būtų skirstyti į šias sritis: Kompiuterinius nusikaltimus (cybercrime), elektroninę komerciją, saviraiškos laisvę, intelektinės nuosavybės teises, jurisdikcijos, pasirinkimo teisę (choice of law), teisę į privatumą. Minėtas sritis atitinkamai būtų galima įvardinti interneto teisės institutais-pošakiais (galbūt ateityje jie išsivystis į teisės pošakius, o gal net ir atskiras teises šakas). Kyla logiškas klausimas kokių pagrindų šios sritys yra priskiriamos prie interneto teisės, jei esama kitų teisės šakų reguliuojančių panašius santykius? Kaip pagrindą šiuo atveju būtų galima išskirti keletą veiksnių pirmiausiai minėta reguliavimo specifika sukuria gali susidoroti tik atskira teisės šaka. Antra reguliavimo subjektai ir reguliavimo teisinės normos negali būti apibrėžtos vien tik nacionalinės valdžios, būtinas tarptautinis bendradarbiavimas.

Kompiuteriniai nusikaltimai apima:

1. sukčiavimą (pvz.: panaudojant kreditines korteles). Ši sukčiavimo rūšis pasižymi tuo jog yra naudojamos kreditinių kortelių vykdant pirkimus internetu.,
2. nesankcionuotą (neteisėtą) prieigą prie kompiuterinės sistemos;
3. vaikų pornografija;
4. programinės įrangos piratavimas.

Elektroninė komercija apima:

1. kodavimą;
2. duomenų apsaugą;
3. Nepageidaujamų komercinio turinio e-žinučių siuntimas (spam).

Intelektinės nuosavybės teisė apima:

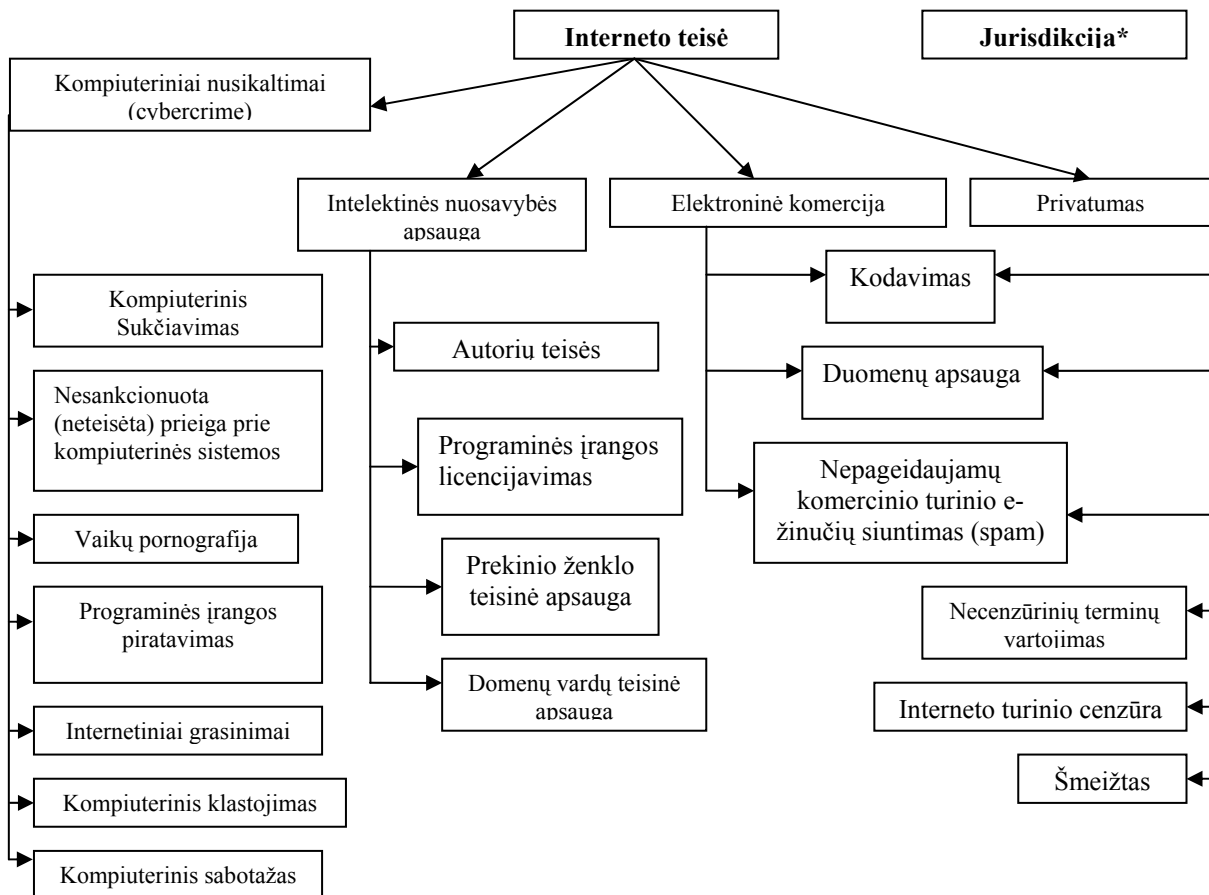
1. autorių teises;
2. programinės įrangos licencijavimą;
3. domenų vardų ir prekinio ženklo teisinę apsaugą.

Teisė į privatumą susidedanti iš duomenų apsaugos, kuri glaudžiai siejasi su e-komercija ir taip pat saviraiškos laisvę, šmeižtą, necenzūrinių terminų vartojimą (obscenity), interneto turinio cenzūrą

Jurisdikcija šiuo atžvilgiu atlieka identifikacinį vaidmenį t.y. kas ir kokia apimtimi kuria, įgyvendina ir reguliuoja internetą, teisinių taisyklių pagalba. Jurisdikcija neįeina į interneto teisės sistemą, tačiau yra glaudžiai su ja susijusi. Kaip nustatė JAV Pensilvanijos teismas

*Zippo Mfg. v. Zippo Dot Com, Inc.*⁴⁹ byloje teisminė jurisdikcija negali peržengti savo kompetencijos ribų, kurias numato tiek JAV konstitucija tiek Pensilvanios įstatymai (Long-arm statute).

Preliminari interneto teisės struktūra⁵⁰



Jurisdikcijai šioje sistemoje tenka ypatingas vaidmuo realizuojant pagrindines valstybinės valdžios funkcijas, kurias įgyvendina įvairios valstybės institucijos. Kalbant apie interneto teisės jurisdikciją internete, ji yra apibūdinama plačiaja prasme t.y. apima įstatymų vykdomosios, leidžiamosios ir teisminės valdžių vykdomas jų kompetencijai priskirtas funkcijas. Vykdomosios valdžios jurisdikcinė funkcija (administracinė, baudžiamoji jurisdikcijos) suprantama kaip jos institucijų veikla, taikant piliečiams ir valstybinio valdymo aparato darbuotojams administracines, baudžiamąsias, drausmines ir materialines sankcijas už padarytus pažeidimus. Tokių jurisdikcinių poveikio priemonių sistema užtikrina, kad operatyviai viešąją tvarką arba

⁴⁹ *Zippo Mfg. v. Zippo Dot Com, Inc.*, 952 F.Supp. 1119 (W.D.Pa. 1997)

<http://cyber.law.harvard.edu/metaschool/fisher/domain/dncases/zippo.htm> prisijungimo laikas: 2005-10-09

⁵⁰ „The State of the Law on Cyberjurisdiction and Cybercrime on the Internet”

http://caselaw.lp.findlaw.com/data/law_reviews/001ab%5Fgonzaga/borders/documents/cyberlaw.htm prisijungimo laikas: 2005-11-06

žmogaus teises ir laisves pažeidę asmenys būtų laiku, objektyviai ir efektyviai nubausti. Įstatymų leidžiamosios valdžios jurisdikcinė funkcija – sukurti nacionalinės ir tarptautinės teisės aktams neprieštaraujančią interneto teisės teisinę bazę, kurios pagrindu remsis tiek vykdomoji, tiek teisminės valdžios. Teisminės valdžios tikslas vadovaujantis įstatymais ir tarptautinėmis sutartimis vykdyti ir įgyvendinti teisingumo funkciją.

Lietuvos atžvilgiu esant Europos Sąjungos nare interneto teisė reguliuojama ir jurisdikcija apsprendžiama nacionalinių teisės aktų, tarptautinių (ratifikuotų) sutarčių ir svarbiausiai Europos Sąjungos direktyvomis, reglamentais ir rekomendacijomis.

2000 m. Europos Sąjunga priėmė Tarybos reglamentą „dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo užtikrinimo“⁵¹, kuris nustato taisykles, reglamentuojančias tarptautinio pobūdžio teismo bylų, susijusių su daugiau negu viena valstybe nare, teisingumą. Priėmus šį reglamentą, juo buvo pakeista 1968 m. valstybių narių sudaryta Briuselio konvencija „dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo“⁵² ir iš dalies pakeitė jos turinį.

Šis reglamentas yra tiesiogiai taikomas visoje Sąjungoje, išskyrus Daniją. Jurisdikcijos reikalus tarp Danijos ir kitų valstybių narių ir toliau reglamentuoja 1968 Briuselio konvencija.

Reglamento nuostatos vykdo nukreipiamąją funkciją į valstybę narę, kurios teismams priklauso jurisdikcija. Konkretaus kompetentingo teismo toje valstybėje narėje nustatymą lemia jos vidaus procesinė teisė t.y. apspręsta nacionalinės teisės.

Bendroji taisyklė - jurisdikciją lemiantis veiksnys yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta. Valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims, nepaisant jų pilietybės, bylos turi būti keliamos tos valstybės narės teismuose. Tačiau esama išimčių iš bendrosios taisyklės. Reglamente yra daug nuostatų, kurios leidžia kelti bylas kitoje valstybėje negu ta, kurioje nuolat gyvena atsakovas. Svarbiausi šių specialių taisyklių pavyzdžiai gali būti glaustai apibūdinti taip:

1. Išimtis byloms kilusioms iš sutartinių prievolių. Jos gali būti iškeltos asmeniui prievolės vykdymo vietos teismuose.
2. Byloms susijusioms su žalos arba nuostolių atlyginimu yra iškeliami kompetentingai vietos, kurioje įvyko žalą sukėlus įvykis, institucijai. Atitinkamais atvejais jurisdikcija gali priklausyti nuo įvykio, dėl kurio atsiranda atsakomybė pagal deliktinę teisę (pvz., vienoje valstybėje narėje buvo išleistos nuodingosios medžiagos į upę), vietos ir vietos, kurioje tuo įvykiu padaroma žala (pvz., žala padaroma kitoje

⁵¹ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo užtikrinimo <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=40948&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-08-08

⁵² 1968 m. Briuselio konvencija Nr. 98/C 27/02 <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=45068&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-08-09

valstybėje narėje), yra ne toje pačioje valstybėje narėje. Tuo atveju ieškovas gali rinktis teismus bet kurioje iš tų valstybių narių;

3. Atskiros bylos susijusios su silpnesnėmis (vartotojų, darbuotojų ir t.t.) bylos šalimis kai kuriuose sutartiniuose santykiuose, kai būdingas žymus galių pusiausvyrų nebuvimas, ir kai silpnesniajai šaliai yra reikalinga speciali apsauga. Apskritai silpnesniosioms šalims bylos gali būti keliamos tik valstybėje narėje, kurioje jie nuolat gyvena. Antra vertus, stipresniosioms šalims (paslaugų teikėjui, ar darbdaviui ir t.t.) taip pat gali būti keliamos byloms, kartais atsižvelgiant į tam tikras sąlygas, valstybėje narėje, kurioje nuolat gyvena ar savo darbą atlieka (darbo sutarčių atveju) silpnesnioji šalis.

Jurisdikcijos pamatinius dėsnius Europos Sąjungos narėms nustatys Sutartis dėl Konstitucijos Europai⁵³. Jos III dalies IV skyriuje suformuluoti šalių narių bendradarbiavimo teisminių vykdomųjų valdžių principai. Lietuva šią konstituciją yra ratifikavusi 2005m. liepos 6d., tačiau būtina, kad šią konstituciją ratifikuotų visos ES narės. Tad Jos galutinio įsigaliojimo termino svarstymas šiuo metu yra nukeltas į 2007 metus (nes kelios valstybės referendumo būdu yra atmetusios šią konstituciją).

Aptarti jurisdikcijos klausimai yra bendro pobūdžio t.y. skirtos visoms teisės šakoms. Šiuos bendruosius reguliavimus būtų galima taikyti sprendžiant konfliktą socialiniuose visuomeniniuose santykiuose, kurie susikūrė interneto teisės reguliuojamoje erdvėje. Tačiau išnagrinėta jurisdikcija yra skirta tik ES valstybėms narėms ir neatsako į klausimus kaip gali būti reguliuojami ir kokiomis jurisdikcijos taisyklėmis pasiremti kai kalba eina ne apie valstybes nares. Į šią problemą būtų galima atsakyti pasiremiant tarptautinės teisės principais, jog tarptautinius jurisdikcijos klausimus galima spręsti dvišalių, daugiašalių sutarčių pasirašymo būdu. Taip grįžtama prie jau aptartos temos, jog yra būtinas glaudus valstybių bendradarbiavimas tarptautiniu lygiu. Siekiant efektyviai įgyvendinti interneto teisės reguliavimą.

Aptarus jurisdikcijos įgyvendinimo subtilybes ir reikia įvertinti jos vietą interneto teisės vidinėje sistemoje. Remiantis Gabriole Zeviar-Geese nuomone⁵⁴ jurisdikcija apspręsta nepriklausomai nuo teisės šakos t.y. ji yra bendra visoms teisės šakoms, tačiau interneto teisė reikalauja iš jurisdikcijos daugiau nei tik nusistovėjusių tradicijų, bet tai kas pastaruosius dešimt mečius neduoda ramybės daugeliui teisės mokslininkų. Interneto teisė verčia peržiūrėti

⁵³ ES Konstitucija http://europa.eu.int/constitution/index_lt.htm prisijungimo laikas: 2005-10-18

⁵⁴ Gabriole Zeviar-Geese. The State of the Law on Cyberjurisdiction and Cybercrime on the Internet http://caselaw.lp.findlaw.com/data/law_reviews/001ab%5Fgonzaga/borders/documents/cyberlaw.htm prisijungimo laikas: 2005-12-01

nusistovėjusias jurisdikcijos principus, nes siekiant apginti žmonių (vartotojų) interesus dažnai susiduriama su teritorinės jurisdikcijos problema.

Grįžtant prie pateiktos interneto teisės vidinės normų, institutų struktūros reikia pagrįsti kokių pagrindų viena normų grupė yra priskiriama prie vienos ar kitos grupės.

Pirmoji grupė kompiuteriniai nusikaltimai. Kompiuteriniai nusikaltimai kaip teisinis terminas yra panaudotas visai nesenai, galima teigti, jog internetą nuo pat jo susikūrimo seka ši neigiama jo pusė. Dar 1987 m. Amerikos teisininkų asociacijos atliktas tyrimas parodė, jog iš trijų šimtų kompanijų net septyniasdešimt dvi, per praėjusius dvylika mėnesių, patyrė nusikaltimus susijusius su kompiuteriais (computer related crimes). Šios kompanijos patyrė 730 milijonų JAV dolerių nuostolių⁵⁵.

Per visą šį laikotarpį (1987m. iki 2005m.) nusikaltimai interneto erdvėje augo, tačiau dabar jų augimo skaičius yra stabilizavęsis.⁵⁶ Atsižvelgdama į šios problemos aktualumą Jungtinių Tautų Organizacija prevencijos tikslais priėmė rekomendaciją „dėl kompiuterinių nusikaltimų kontrolės ir prevencijos“⁵⁷ kurioje įvardijo nusikaltimus priskirtinus kompiuteriniams:

Kompiuterinį sukčiavimą (fraud). Jį apibrėžia kaip labai pelningą organizuoto nusikalstamumo šaltinį. Jo esmė informacijos (pvz.: kreditinių kortelių duomenys, šių kortelių savininkų finansinė padėtis ir t.t.) surinkimas, kurią vėliau galima pelningai parduoti klastotojam. Nebeliaka būtinybės korteles vogti. Išties per šį konkretų pavyzdį matyti, jog kompiuterinis sukčiavimas atitinka „klasikinį“ sukčiavimą nustatytą baudžiamosios teisės, tačiau ši teisė negali konkretizuoti sankcijų taikymo dėl šio nusikaltimo ypatybių, todėl vadovaujantis teisės šakų bendradarbiavimo principais baudžiamajai teisei į pagalbą ateina interneto teisė.

Kompiuterinis klastojimas (forgery). Šios nusikalstamos veikos dalykas yra kompiuterinių (skaitmeninių) dokumentų neteisėtas pakeitimas. Jie apima tiek skaitmeninį klastojimą t.y. dokumentų esančių skaitmeninėse laikmenose, tiek įprastą dokumentų klastojimo būdą, kai panaudojamos kompiuterinės technologijos. Pastarasis klastojimo būdas daugelių mokslininkų kritikuojamas, jog tai nėra kompiuterinis nusikaltimas, nes klastojimo priemonės neturi reikšmės ir siūlo įvardinti tiesiog klastojimų, kurių apibrėžia baudžiamoji teisė.

⁵⁵ Gabriole Zeviar-Geese. The State of the Law on Cyberjurisdiction and Cybercrime on the Internet http://caselaw.lp.findlaw.com/data/law_reviews/001ab%5Fgonzaga/borders/documents/cyberlaw.htm prisijungimo laikas: 2005-12-01

⁵⁶ CSI/FBI Computer crime and security survey 2005 http://i.cmpnet.com/gocsi/db_area/pdfs/fbi/FBI_2005.pdf prisijungimo laikas: 2005-10-10

⁵⁷ United Nations Manual on the Prevention and Control of Computer-Related Crime. <http://www.uncjin.org/Documents/irpc4344.pdf> prisijungimo laikas: 2005-10-12

Kompiuterinis sabotžas (Computer sabotage). Jo esmė kompiuterio darbo sutrikdymas panaudojant kenkėjiškas programas (kompiuterinius virusus, kirminus, logines bombas). Panaudojimo tikslai gali būti labai įvairūs nuo ekonominės naudos iki teroristinio išpuolio.

Nesankcionuota prieiga prie kompiuterinių resursų ar paslaugų. Asmenys pasinaudodami programų spragomis ar apeidami apsaugos sistemas sudaro sąlygas neteisėtai prisijungti prie nutolusių kompiuterinių sistemų ar kompiuterio. Dauguma atvejų, anot dr. A. Oto „...tai yra tiesiog studentų savo žinių išbandymas“, tačiau neatmetama galimybė, jog esama ir kitų kėslų kaip duomenų vagystės, duomenų klastojimas ir t.t.

Internetiniai grasinimai (Cyberstalking) – tai veika, kuria grasinama asmeniui siunčiant jam grasinamo turinio žinutes. Iš esmės šis pažeidimas kertasi su valstybės siekiu užtikrinti visuomeninę rimtį kontroliuojant anonimiškumą internete ko pasekoje bus palengvintas tokio turinio e-laiškų siuntėjo identifikavimas, su interneto vartotojų priešinimusi dėl tokios kontrolės.

Vaikų pornografija. JAV priėjo ėmėsi žingsnių užkirsti tokio pobūdžio žalingai veiklai priimdama: 1998 m. Vaikų esančių „online“ privatumo apsaugos įstatymą (Children's Online Privacy Protection Act), 2000 m. Vaikų interneto apsaugos įstatymą (Children's Internet Protection Act)⁵⁸. Šiais aktais norima apsaugoti nepilnamečius nuo žalingo (smurto, erotinių ar pornografijos scenų ir pan.) turinio informacijos gavimo interneto pagalba, o taip pat nubausti tuos, kurie nesilaiko šių nurodymų, kurdami, platindami minėto turinio informacija.

Apžvelgus išvardintas nusikaltimų, nusižengimų rūšis matyti jų glaudus ryšys su baudžiamąja teise t.y. senosios nusikalstamos veikos buvo perkeltos į interneto erdvę. Kyla klausimas ar būtina priskirti šias veikas prie interneto teisės, jei jos daugiau - mažiau reguliuojamos esamomis baudžiamosios teisės normomis? Čia vėlgi susiduriama su interneto reguliavimo problema, kurią gali išspręsti „tik“ interneto teisė taikydama savo principus ir reguliavimo metodus. Taip pat išskirtinas bruožas, jog šie nusikaltimai padaromi ne realioje aplinkoje, o interneto erdvėje, todėl yra būtinas reguliavimas tos teisės šakos, kuri labiausiai yra prisitaikiusi reguliuoti internetą. Norint pilnai įgyvendinti šiuos reguliavimus būtina suderinti jurisdikcinius klausimus su kitom valstybėm siekiant išvengti galimų teisinių kolizijų.

Intelektinės nuosavybės apsauga. Tai labiausiai „nukentėjusi“ nuo interneto sritis. Greitas, kokybiškas ir nereikalaujantis didelių sąnaudų kopijavimas greitai išpopuliarėjo muzikos, programinės įrangos, filmų mėgėjų tarpe. Internetas tapo vieta kur galima greitai gauti originalui prilyginamos kokybės įvairaus turinio medžiagos. Atskyrimas intelektinės nuosavybės apsaugos interneto erdvėje nuo civilinės teisės, būtų tik tiek, kiek tai liečia informacijos perdavimą, kopijavimą ir t.t. internetu. Tuo tarpu domeno vardų teisinė apsauga yra priskiriama išvien tik interneto kompetencijai. Domenų vardai daugeliu atveju yra panašiai reguliuojami kaip

⁵⁸ Children's Internet Protection Act (CIPA) <http://www.ifea.net/cipa.pdf> prisijungimo laikas: 2005-10-11

prekiniai ženklai. Priežastis tokio reguliavimo yra ta, jog domenų vardai sudaromi pagal įmonės pavadinimą, prekės pavadinimą ir pan., todėl jiems yra taikomos prekinis ženklus reguliuojančios bendro pobūdžio teisinės normos.

Elektroninė komercija ir privatumas. Šie du institutai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Pirmasis jų (elektroninė komercija) dėl rinkos pokyčių greitai prisitaiko prie vartotojų poreikių (interneto parduotuvės, elektroninė bankininkystė ir t.t.) ir siekdamas maksimalaus pelno gali peržengti vartotojo privatumo ribas t.y. rinkdamas savo tinklalapiuose informacija apie savo vartotoją: sekdamas jo įpročius, dažniausiai lankomas skiltis, sudaryti galimai dominančių prekių sąrašą. Tuo tarpu valstybės tikslas yra apsaugoti asmens privatų gyvenimą, asmeninių duomenų panaudojimą, bei kitus veiksmus galinčius pažeisti vartotojų teises.

Tiek elektroninė komercija, tiek privatumas (teisė į privatumą) apima kodavimo reguliavimą. Asmenys koduodami informacija tikis, jog ji bus prieinama tik tam subjektui, kuriam užkoduota informacija yra skirta. Tokiu būdu, jie bando apsaugoti savo privatumą. Tačiau ne visa koduojama informacija gali būti skirta apsaugoti teisėtą privatumą. Tam tikrais atvejais (pvz.: siekiant užkirsti teroristiniams aktams) valstybinės nusikaltimo tyrimų institucijos gali pareikalauti, jog informacija būtų iškoduota ar patys imtis priemonių iškoduoti šią informaciją. Todėl gali būti susidurta su techninėmis kliūtimis kai informacija užkoduojama sunkiai įveikiamais net valstybinėm institucijom algoritmais. Tokių algoritmų naudojimą reguliuoja atskiri įstatymai, JAV *International Traffic in Arms Regulations (ITAR)*⁵⁹

Apibendrinant pateiktą interneto teisės struktūrą reikia pastebėti, jog dalis susijusių su interneto teise institutų joje nėra apžvelgta (pvz.: e-valdžia). Tačiau šios struktūros tikslas, parodyti, jog interneto teisė turi tam tikrą normų, institutų struktūrą, kuri paklūsta bendriesiems interneto teisės principams buvo pasiektas. Dauguma šių aptartų interneto teisės struktūrinių vienetų yra tiesiog modifikuoti ir pritaikyti interneto erdvei senųjų teisės šakų institutai tokių kaip civilinės, baudžiamosios, administracinės, darbo teisių. Dėl tos priežasties, kad jie yra skoliniai iš kitų teisės šakų jų teisinė reikšmė interneto teisėje nesumažėja, o atvirkščiai patvirtina interneto teisės įsiliejimą į bendrą teisės šakų sistemą.

⁵⁹ International Traffic in Arms Regulations (ITAR) http://www.epic.org/crypto/export_controls/itar.html
prisijungimo laikas: 2005-06-12

IŠVADOS PASIŪLYMAI

1. Išanalizavus interneto teisės termino problemas, reikia pažymėti, kad užsienio šalyse ir Lietuvoje nėra vienodos šios teisės sampratos. Terminų vieningumo problema neleidžia koncentruotis ties kitomis interneto teisės problemomis (pvz.: reguliavimo). Siekiant išvengti painiavos siūloma vartoti interneto teisės sąvoka. Šis terminas atitinka pagrindinį keliamam reikalavimą atspindi konkrečius socialinius santykius susiklostančius interneto erdvėje.
2. Interneto teisė pasižymi savitu reguliavimo metodu, paremtu tiek įsakmiu reguliavimo metodu (imperatyvus), tiek leidimais (dispozityvus). Pastarasis metodas yra dominuojantis ir savo reguliavimo būdais išsiskiria iš kitų teisės šakų dėl plataus savireguliacijos taikymo. Tiek imperatyvios, tiek dispozityvios teisės normos yra sunkiai įgyvendinamos valstybės prievartos pagalba dėl jurisdikcinių, techninių ir socialinių problemų. Šias problemas siūloma spręsti tarptautiniu lygiu valstybėm glaudžiai bendradarbiaujant.
3. Interneto teisė reguliuoja tik jai būdingus socialinius teisinius santykius, kurių susikūrimo pagrindas yra internetas, ar kitokio pobūdžio viešasis tinklas. Šis teisės šakai būtinas požymis, remiantis teisės teorija yra atitinkantis teisės šakos reguliavimo objektui keliamiems reikalavimams.
4. Išanalizavus interneto teisės požymius, principus ir reguliavimo būdus, galima ją priskirti prie teisės šakos. Tai nėra „klasikinė“ (išskiriama remiantis reguliavimo objektu ir reguliavimo metodu) teisės šaka, kurią numato bendroji teisės teorija, kadangi konkretūs teisiniai reguliavimo metodai dar nėra nusistovėję. Galima daryti tik tam tikra hipotezę, kurios pagalba išskiriama interneto teisė kaip atskira teisės šaka.
5. Interneto teisė būdama teisės sistemos dalis dalyvauja bendroje teisinėje sistemoje, paremtoje koordinacijos ir subordinacijos principais. Šią teisės šaką galima būtų priskirti prie materialiujų teisės šakų.
6. Interneto teisė atitinka daugelį teisės teorijos keliamų reikalavimų teisės šakai, tačiau pagrindinis trūkumas yra reguliavimo metodų nustatymas, bei reguliavimo objekto sukonkretinimas visa tai sąlygoja šios teisės kompleksiskumą, o teisės teorija tokios teisės šakos nenumato t.y. kompleksinė teisės šaka šiuo atveju yra tik mokslinė prielaida.
7. Atsižvelgdamas į darbe pateiktus faktus bei išdėstytas išvadas, siūlyčiau:
 - 7.1 Sutelkti didesnę dėmesį į interneto teisės reguliuojamus socialinius santykius ir juos vertinti vientisos sistemos pagrindu (t.y. priklausančius vienai teisės šakai), o ne nagrinėti šios teisės atskiras sistemos dalis, taip būtų išvengiama teisinių normų kolizijų ir būtų konkrečiai nubrėžiamos reguliavimo perspektyvos.

- 7.2 Užtikrinant efektyvų interneto teisės veikimo mechanizmą, būtina ne tik priimti teisinius aktus, bet ir juos efektyviai įgyvendinti. Pirmieji žingsniai turėtų būti elektroninio parašo įstatymo pilnas įgyvendinimas. Tai būtų didelis privalumas plėtojant komerciją, o taip pat būtų išvengiami teisminiai ginčai dėl įvairaus pobūdžio dokumentų tikrumo ar šalies tinkamos valios išreiškimo ir t.t.
- 7.3 Taip pat būtinas teisinis kodavimo algoritmų naudojimo reglamentavimas, kurių pagrindas būtų draudimas naudoti aukšto kodavimo lygio algoritmus civilinėje apyvartoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Specialioji literatūra

1. Berman. Harold. J. Teisė ir revoliucija Vilnius: Pradai, 1999
2. Birmontienė. T., Jarašiūnas. E., Kūris. E. ir kt. Lietuvos Konstitucinė Teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2002
3. Hart. H.L.A. Teisės samprata. Vilnius: Pradai, 1997
4. Informacinių technologijų teisė. /red. D. Sauliūnas, Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004
5. Keras. A., Kurapka. E., Petrauskas. R. Informacinės visuomenės kūrimo, informacinių technologijų taikymo ir informacinių technologijų teisės plėtros tendencijos Europos Sąjungoje. Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2001
6. Petrocelli. T. Data Protection and Information Lifecycle Management. New York: Pearson PTR, 2005
7. Tarptautinių žodžių žodynas. / red. V. Kvietkauskas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985
8. Vaišvila. A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004

Teisės aktai

9. LR Konstitucija <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=237975&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-06-12
10. ES Konstitucija http://europa.eu.int/constitution/index_lt.htm prisijungimo laikas: 2005-10-18
11. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=19841&Condition2=>
12. 1968 m. Briuselio konvencija Nr. 98/C 27/02 <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/eu/preps2?Condition1=45068&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-08-09
13. LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=246124&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-10-18
14. LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=259127&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-10-18

15. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų Ratifikuota nuo 2004 01 22
<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=228195&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-10-10
16. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas
<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=231799&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-09-10
17. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=232036&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-09-11
18. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2003, 24-1002
19. International Traffic in Arms Regulations (ITAR)
http://www.epic.org/crypto/export_controls/itar.html prisijungimo laikas: 2005-06-12
20. Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) <http://www.epic.org/privacy/kids/> prisijungimo laikas: 2005-09-06
21. Children's Internet Protection Act (CIPA) <http://www.ifea.net/cipa.pdf> prisijungimo laikas: 2005-10-11
22. The Internet Tax Freedom Act USA 1998
<http://www.ecommercecommission.org/ITFA.htm> prisijungimo laikas: 2005-08-01
23. GA. CODE ANN. § 16-9-93.1
http://www.eff.org/Spam_cybersquatting_abuse/Cybersquatting/Foreign_and_local/GA/hb1630_96.act prisijungimo laikas: 2005-09-21
24. United Nations Manual on the Prevention and Control of Computer-Related Crime.
<http://www.uncjin.org/Documents/irpc4344.pdf> prisijungimo laikas: 2005-10-12
25. Rekomendacija 3/97 „Anonimiškumas internete“ , priimta 1997.12.3; Darbinis dokumentas: Asmens duomenų tvarkymas internete, priimtas Darbo grupės 1999 m. vasario 23 d., DG 16, 5013/99/EN.
26. Rekomendacija 1/99 dėl nematomo ir automatinio asmens duomenų tvarkymo internete, atliekamo naudojant programinę ir techninę įrangą, priimta Darbo grupės 1999 m. vasario 23 d., 5093/98/EN;
27. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2002/58/EB) Dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/eu/preps2?Condition1=36605&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-09-10

28. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo užtikrinimo <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/preps2?Condition1=40948&Condition2=> prisijungimo laikas: 2005-08-08

Teismų praktika

29. LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-619/2000
<http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=18657> prisijungimo laikas: 2005-10-01
30. LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-927/2001 m. („Sėkmės sistemos” prieš UAB „Lietuvos telekomo verslo sprendimai“) <http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=11938> prisijungimo laikas: 2005-10-01
31. Reno v. American Civil Liberties Union <http://straylight.law.cornell.edu/supct/index.html> prisijungimo laikas: 2005-08-01
32. United States v. American Library ASSN., inc
<http://supct.law.cornell.edu/supct/search/display.html?terms=internet&url=/supct/html/02-361.ZO.html>
33. Zippo Mfg. v. Zippo Dot Com, Inc., 952 F.Supp. 1119 (W.D.Pa. 1997)
<http://cyber.law.harvard.edu/metaschool/fisher/domain/dncases/zippo.htm> prisijungimo laikas: 2005-10-09

Interneto šaltiniai:

34. Ar jau atėjo laikas virtualiajam balsavimui
<http://online.5ci.lt/Article.asp?Lang=L&ArticleID=318>
35. Barlow. J. P. A Declaration of the Independence of Cyberspace
<http://homes.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>
36. Burk L. Dan. Jurisdiction in a World Without Borders VIRGINIA JOURNAL of LAW and TECHNOLOGY http://vjolt.student.virginia.edu/graphics/vol1/home_art3.html prisijungimo laikas: 2005-05-20
37. CSI/FBI Computer crime and security survey 2005
http://i.cmpnet.com/gocsi/db_area/pdfs/fbi/FBI2005.pdf prisijungimo laikas: 2005-10-10
38. David R. Johnson, Susan P. Crawford, John G. Palfrey Jr. The Accountable Internet: Peer Production of Internet Governance http://www.vjolt.net/vol9/issue3/v9i3_a09-Palfrey.pdf prisijungimo laikas: 2005-05-05

39. Dietrich. F. A. Law of the Internet? Attempts to Regulate Electronic Commerce
http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2000_3/diedrich/ prisijungimo laikas:
2005-06-27
40. Gabriole Zeviar-Geese. The State of the Law on Cyberjurisdiction and Cybercrime on the Internet
http://caselaw.lp.findlaw.com/data/law_reviews/001ab%5Fgonzaga/borders/documents/cyberlaw.htm prisijungimo laikas: 2005-12-01
41. Elektroninė Europa - Informacinė visuomenė visiems
http://www3.lrs.lt/pls/inter/dba_intra.W3_VIEWER.ViewDoc?p_int_tekst_id=4104&p_int_tv_id=691&p_org=0 prisijungimo laikas: 2005-11-05
42. I. Janukaitis. Internetinės telefonijos teisiniai aspektai
<http://www.dbs.lt/?name=texts&act=one&id=402> prisijungimo laikas: 2005-11-10
43. John Suler, Ph.D., „Cyberspace as Psychological Space“
<http://www.rider.edu/~suler/psyber/psychspace.html> prisijungimo laikas: 2005-08-20
44. Johnson. R. David., Post. G. David. „Law And Borders--The Rise of Law in Cyberspace”
http://www.cli.org/X0025_LBFIN.html prisijungimo laikas: 2005-09-10
45. Lessig. L. Code v.2 <http://codebook.jot.com/Book> prisijungimo laikas: 2005-09-09
46. Lessig. L. Governance and the DNS Process
<http://cyber.harvard.edu/works/lessig/cpsr.pdf>
47. Lessig. L. The Laws of Cyberspace
http://cyber.harvard.edu/works/lessig/laws_cyberspace.pdf
48. Lessig. L. What Things Regulate Speech
http://cyber.harvard.edu/works/lessig/what_things.pdf
49. Nicolas P. Terry, „Bricks plus bytes: How ‘Click-and-Brick’ Will Define Legal Education Space”
<http://www2.cali.org.columbo.law.cua.edu/conference/2000/PPTS/FRIDAY%20JUNE%2023/TERRY/TERRY.PDF> prisijungimo laikas: 2005-06-16
50. Notable legal developments reported in June 1996
<http://www.cyberlaw.com/cylx0696.html> prisijungimo laikas: 2005-08-25
51. Post. G. David Anarchy, State, and the Internet: An Essay on Law-Making in Cyberspace
http://www.cli.org/DPost/X0023_ANARCHY.html
52. Rekomendacijos ką daryti norint atsisakyti nepageidaujama elektroninių žinučių
http://www.ada.lt/images/cms/File/rekomendacijos_del_el_zinuciu.doc prisijungimo laikas: 2005-10-20

53. Report of the Working Group on Internet Governance
<http://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf> prisijungimo laikas: 2005-09-12
54. RFC 1855 - Netiquette Guidelines <http://www.faqs.org/rfcs> prisijungimo laikas: 2005-09-10
55. Robert J. Howe, The Impact of the Internet on the Practice of Law: Death Spiral or Never-Ending Work? http://www.vjolt.net/vol8/issue2/v8i2_a05-Howe.pdf
56. Wikipedia „Internetas“ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Internetas> prisijungimo laikas: 2005-10-10

Santrauka

Pagrindinės sąvokos: Interneto teisė, interneto teisės reguliavimas, jurisdikcija, funkcinis ekvivalentiškumas, savireguliacija, triumviratas, socialinės jėgos, interneto architektūra.

Magistriniame darbe nagrinėjama interneto teisės termino vartojimo tikslingumas, bei įvardijamos šio termino galimos alternatyvos, kurios sutinkamos moksliniuose darbuose. Apžvelgiami interneto teisei būdingi principai, jų teisinė paskirtis, bei įtaka. Vadovaujantis teisės teorijos sukurtais teisės šakos identifikavimo reikalavimais, iškeliami hipotezė, jog interneto teisė esanti atskira kompleksinė teisės šaka, bei pateikiamas šios teisės šakos apibrėžimas.

Siekiant patvirtinti iškeltą hipotezę įvardijamos identifikacinės problemos (reguliavimo, jurisdikcijos) su kuriomis susiduria interneto teisė, ją taikant visuomeniniuose santykiuose, o taip pat šių problemų galimus sprendimus. Nustatoma ir pagrindžiama interneto teisės vieta teisės sistemoje ir jos vidinė struktūra.

Trumpai aptariama Jungtinių Amerikos Valstijų, bei Lietuvos Respublikos teisinė praktika susijusi su interneto teise, bei galimi veiksmai siekiant padidinti šios teisės veikimo efektyvumą.

Summary

Keywords: internet law, internet law regulation, jurisdiction, functional equivalent, self regulation, triumvirate, social forces, architecture of the internet.

In Master's Thesis discusses internet law term usage tendencies and expediency. Also it is setting forth the alternatives of this term which can be met in scholar studies. There is given review of basic internet law's principles, their judicial purpose and influence. Main axes of internet law identification are requirements created by law theory and depending on them there have been raised hypothesis that internet law is a separate complexical law branch.

To reinforce raised hypothesis with facts, identification problems (regulation and jurisdictional) were discussed. Those problems are the main obstacles preventing internet law to work in full capacity as a regulator of social behavior on the internet. Further there were determined and grounded internet law's internal structure and place in the law system.

There are shortly described Lithuanian and United State's law practice based on internet law and the possibilities of raising the effectiveness of this law.

Magistro baigiamasis darbas prisijungimo laikas: 2005 m. gruodžio mėn. 20 d.

Magistrantas

Donatas Kiauzaris